

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

Diplomová práce

Veronika Horecká

Rozvoj komunikační schopnosti u dětí předškolního věku
ve dvojjazyčné třídě mateřské školy

Olomouc 2020

vedoucí práce: doc. Mgr. Kateřina Vitásková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením paní doc. Mgr. Kateřiny Vitáskové, Ph.D. a výhradně s použitím uvedené literatury v seznamu.

V Olomouci dne 20.4.2020

.....

Veronika Horecká

Poděkování

Na této stránce bych ráda poděkovala doc. Mgr. Kateřině Vitáskové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady a za vstřícný přístup i přes její náročné pracovní vytížení. Taktéž bych zde ráda poděkovala i své rodině za podporu při studiu.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	7
1 VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	7
1.1 Osobnost dítěte v předškolním věku	7
1.2 Komunikační schopnost u dětí předškolního věku	10
1.3 Etapy ve vývoji dětské řeči a jazykových schopností	11
1.3.1 Přípravné (předřečové) období vývoje řeči	11
1.3.2 Období vlastního vývoje řeči	13
1.4 Jazykové roviny	17
1.4.1 Foneticko-fonologická rovina	17
1.4.2 Morfologicko-syntaktická rovina	17
1.4.3 Lexikálně-sémantická rovina	18
1.4.4 Pragmatická rovina řeči	18
2 BILINGVISMUS.....	19
2.1 Vymezení bilingvismu	19
2.2 Typy bilingvismu	19
3 VÍCEJAZYČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
3.1 Neurolingvistika ve vztahu k vyučování cizím jazykům	24
3.2 Výuka cizích jazyků zaměřená na žáka	25
3.2.1 Individuální zvláštnosti žáka při učení se cizímu jazyku	25
3.2.2 Celostní učení	26
3.2.3 Činnostně zaměřená výuka	26
3.2.4 Autonomní učení	26
3.2.5 Učení se cizímu jazyku pomocí řešení úloh řečového typu	28
3.2.6 Projektová metoda	29
4 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ	30
4.1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	30
4.1.2 Školní vzdělávací program	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
5 ANALÝZA ROZVOJE KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU VE DVOJJAZYČNÉ TŘÍDĚ MATEŘSKÉ ŠKOLY ...	34
5.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A METODOLOGIE	34
5.2 CHARAKTERISTIKA MÍSTA ŠETŘENÍ	36
5.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	37

5.4	VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	38
5.5	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1	38
5.5.1	10/2017 (vstupní orientační vyšetření).....	38
5.5.2	3/2020 (výstupní orientační vyšetření).....	40
5.5.3	Komparace vstupního a výstupního vyšetření	42
5.6	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2.....	43
5.6.1	10/2017 (vstupní orientační vyšetření).....	44
5.6.2	Rok 3/2020	46
5.6.3	Komparace vstupního a výstupního vyšetření	48
5.7	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 3	49
5.7.1	10/2017 (vstupní orientační vyšetření).....	49
5.7.2	Rok 3/2020	51
5.7.3	Komparace vstupního a výstupního vyšetření	53
5.8	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 4.....	54
5.8.1	10/2017 (vstupní orientační vyšetření).....	55
5.8.2	3/2020 (výstupní orientační vyšetření).....	57
5.8.3	Komparace vstupního a výstupního vyšetření	59
5.9	PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 5	60
5.9.1	10/2017 (vstupní orientační vyšetření).....	60
5.9.2	3/2020 (výstupní orientační vyšetření).....	62
5.9.3	Komparace vstupního a výstupního vyšetření	64
5.10	ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A DISKUSE.....	65
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
	SEZNAM ZKRATEK	72
	SEZNAM TABULEK	73
	SEZNAM GRAFŮ	75
	SEZNAM PŘÍLOH	76
	ANOTACE	81

ÚVOD

„Hranice mého jazyka jsou hranice mého světa.“

Ludwig Wittgenstein rakouský filozof 1889–1951

Jak je obecně známo, období života od narození do nástupu na základní školu je pro osobnost dítěte důležitým mezníkem v životě. Vždyť právě v tomto období dochází u dítěte k největšímu rozvoji a čerpání nových informací, formování osobnosti, rozvíjení schopností a utváření dovedností a návyků, ale také dochází k vývoji lidské řeči, což je považováno za jeden z nejdůležitějších kroků ve vývoji. V současné době také dochází k požadavkům a kladení důrazu na výbornou znalost anglického jazyka v pasivní i aktivní formě užívání, a to jak na trhu práce, tak v osobním životě. Z tohoto důvodu bylo pro diplomovou práci zvoleno téma *„Rozvoj komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy“*, aby mohla práce potvrdit, nebo vyvrátit progresi, stagnaci či regresi v jazykových rovinách u dětí, které jsou vzdělávány dvojjazyčně. Diplomová práce je rozčleněna do dvou částí, teoretickou a praktickou.

Teoretická část se dělí na čtyři kapitoly, které byly vypracovány na základě studia odborné literatury a legislativních dokumentů. První kapitola se zabývá tělesným, psychickým a řečovým vývojem předškolního dítěte. Druhá kapitola vymezuje bilingvismus a přibližuje typy bilingvismu. Třetí kapitola se věnuje vícejazyčnému vzdělávání a čtvrtá kapitola popisuje strukturu předškolního vzdělávání v rámci České republiky.

Praktická část je zpracovaná kvalitativním výzkumem. Pro výzkum bylo vybráno pět dětí, které navštěvují dvojjazyčnou třídu. Cílem byla analýza rozvoje komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve všech jazykových rovinách (foneticko-fonologická, lexikálně-sémantická, morfologicko-syntaktická a pragmatická rovina) v rámci dvojjazyčného vzdělávání a zhodnotit v určitém časovém segmentu jejich progresi, stagnaci či regresi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Osobnost dítěte v předškolním věku

Allen a Marotz (2002) vymezují věkovou hranici pro předškolní věk jako 3 až 5 let. Zdůrazňují však, že k porovnávání vývoje daného jedince s teoriemi vývoje dítěte dle věkových kategorií je potřeba přistupovat velmi individuálně. Vágnerová (2012) do předškolního věku zahrnuje děti ve věku od 3 až do 6–7 let. Předškolní děti jsou plné energie, pohybu, nadšení a otázek. Tomu, co je zaujme, věnují maximální pozornost a nadšení. Veškeré jejich myšlenky a nápady provází fantazie a bujná představivost. Rozvíjí se nejen intelekt, ale také motorický a fyzický vývoj. Matějček (2005) uvádí, že předškolní dítě dozrává ve všech oblastech – tedy v oblasti pohybové, tělesné, intelektové a společenské. Předškolní věk je poslední etapou dětství a je jednou z nejdůležitějších fází v celém vývoji člověka. Předškolní dítě začíná kontrolovaně ovládat své chování a začíná vnímat potřeby ostatních (Allen a Marotz, 2002). Lawe a Wenger (sec. cit. Tetzchner, 2019) popisují, že v tomto období je velmi důležitá interakce mezi rodiči a dítětem, protože dítě citlivě vnímá chování rodičů a snaží se ho napodobovat. Důležitou roli v utváření osobnosti sehrává i pedagog, který působí na složité vytváření životních rolí a ovlivňuje tvořivost a samostatnost dítěte (Říčan, 2010). „*Struktura osobnosti, její vývoj i vzorce individuality se liší od kultury ke kultuře stejně jako uvnitř téže kultury. Vzhledem k tomu, že v současné době pod vlivem globalizace spolu stále více pracují a žijí (a to i v rodinách) jedinci pocházející z různých kultur, nabývá psychologie osobnosti na významu.*“ (Říčan, 2010, s. 18).

Tříleté dítě

Allen a Marotz (2002) uvádí, že tříleté dítě nachází zálibu v sobě samém a touhu po poznávání světa. Z pohledu tělesného vývoje roste pomaleji než v prvních dvou letech života. Za rok vyroste o 5 až 7,6 cm a v průměru je vysoké 96,5 až 101,5 cm, což je skoro dvojnásobek porodní délky. Na váze přibírá 1,4 až 2,3 kg ročně, takže v průměru váží 13,6 až 17,2 kg. Díky tomu, že nohy rostou rychleji než ruce, vypadá dítě vyšší a štíhlejší. V rámci motorického vývoje je chůze stabilní, po schodech chodí bez pomoci, dokáže na krátkou chvíli udržet rovnováhu na jedné noze. K jídlu potřebuje minimální dopomoc. Může se začít projevovat, která ruka je dominantní. Percepční a kognitivní vývoj přináší nové možnosti. Dítě pozorně poslouchá pohádky, případně je komentuje. Jeho hra je velmi

realistická – krmí panenku, ukládá ji ke spánku, při hře s autíčky napodobuje zvuky. Dokáže rozpoznat trojúhelník, kruh a čtverec. Částečně začíná chápat pojem času a trvání. Ve vývoji řeči a jazyka dochází k expanzi. Mluví o tom, co ostatní dělají. Klade stále více otázek, slovní zásoba se rozšiřuje a mluví většinou srozumitelně. Odpovídá na jednoduché otázky. V osobně-sociálním vývoji začíná dávat najevo náklonnost k mladším dětem a soucítí s nimi. Připojuje se ke hře s nimi. Brání si vlastní hračky a majetek. Často si mluví samo pro sebe. Bednářová a Šmardová (2011) doplňují v rámci motorického vývoje, že tříleté dítě by mělo mít při běhu zřetelnou odrazovou fázi. Při kresbě v tomto věku začíná dítě přecházet z čaranic k záměrně vedeným kresbám. Nejčastěji jsou to kresby lidské postavy, které jsou nazývány pro svoji charakteristickou podobu hlavonožci. Začíná se objevovat držení tužky v prstech – špetkový úchop. U většiny dětí je již zřetelná laterarita ruky. V oblasti zrakového vnímání by mělo být dítě schopno přiřadit k sobě stejné barvy. Později ukázat požadovanou základní barvu podle pokynu. Vnímání je zaměřeno na celek. Stěžejní je pro dítě vlastnost předmětu. Často je to na prvním místě barva nebo zvuk. Vnímání času se buduje a zdokonaluje. Podporujeme ho především dodržováním každodenních algoritmů. Pravidelný rytmus umožňuje vytvářet dítěti strukturu dne a poskytnout mu pocit bezpečí. V řečové oblasti by mělo dítě začínat mluvit ve větách a souvětích. Postupně by se v řečovém projevu měla začít objevovat většina slovních druhů, správné skloňování a časování. Taktéž se začíná znovu objevovat období tzv. druhého věku otázek Proč? Kdy? Toto vyptávání je projevem zvědavosti a hledání souvislostí. Pro rozvoj sluchového vnímání je nenahraditelná komunikace s dospělým. Stěžejní se také stává předčítání pohádek. Videozáznamy a audionahrávky jsou nevhodné, protože se nedokáží přizpůsobit potřebám dítěte (rychlostí, dovysvětlení slova, významu a děje).

Čtyřleté dítě

Pro čtyřleté děti je většinou typické, že srší nápady, neustále mluví a ani na chvíli se nezastaví. Často se v tomto období objevuje období vzdoru a začíná se hádat s vrstevníky a rodiči. Zkouší hranice a jejich možnosti. Z pohledu růstu a tělesného vývoje za rok přibere 1,8 až 2,3 kg. Průměrná váha je kolem 14,5 až 18,2 kg. Povyroste o 5 až 6,5 cm, a tak dosahuje výšky 101,5 až 114 cm. Obvod hlavy se většinou od 3 let věku dítěte už neměří. V rámci motorického vývoje dokáže chodit v jedné přímce a poskakovat na jedné noze. Zlepšuje se házení s míčem. Tužku drží pevně ve třech prstech, dokáže navlékat korálky na šňůrku. Percepční a kognitivní vývoj se zdokonaluje. Umí napočítat do dvaceti i více. Chápe souslednost každodenních událostí a aktivit. Rádo poslouchá vyprávění o tom, co jak funguje a vzniká. V rámci vývoje řeči a jazyka začíná užívat předložky, přivlastňovací tvary zájmen

a odpovídat na otázky. Mluví skoro srozumitelně. Začíná správně užívat minulý čas, zpívá jednoduché písničky a recituje říkanky. Osobnostně-sociální vývoj – dítě je společenské, přátelské a plné nadšení. Často má smyšlené kamarády a partnery při hře. S imaginárním přítelem si povídá. Je hrdé na své úspěchy. Má rádo hry, kde může uplatnit svoji fantazii. Taktéž se ale někdy začíná chovat sobecky a žalovat na druhé děti. Zkouší, jestli mu při mluvě projdou sprostá slova (Allen a Marotz, 2002). „*Mladší předškolní děti ještě dobře nerozumějí souvislostem a vztahům mezi jednotlivými formami existence. Neberou v úvahu možnost, že nové uspořádání může být navráceno do původního stavu.*“ (Vágnerová, 2012, s. 179).

Pětileté dítě

Pětileté děti procházejí obdobím relativního klidu. Na dítě začíná být spolehnutí a velký význam má pro něj přátelství. Z pohledu růstu a tělesného vývoje za rok přibere 1,8 až 2,3 kg. Průměrná váha je tedy 17,3 až 20,5 kg. Za rok vyroste o 5 až 6,5 cm a měří kolem 107 až 117 cm. Tělo má proporce dospělého člověka. Motorický vývoj – chodí po zpátku, může se naučit dělat kotrmelce, přejde přes kladinu. Stříhá nůžkami podle nakreslené čáry, ale zatím nepřesně. Je už zcela jasné, která ruka je dominantní. Percepční a kognitivní vývoj – má nepřeborné množství otázek, je zvědavý a učí se s velkým záplem. Chápe pojmy jako stejný tvar a stejná velikost. Dovede označit předměty, které mají v řadě zvláštní postavení. Vývoj řeči a jazyka – slovní zásoba je kolem 1500 slov a více. Podle obrázků dokáže vyprávět příběh. Poznává základní barvy a začíná rozlišovat barvy odvozené. Chápe jednoduché vtipy. Začíná skládat složitější věty. Mluví srozumitelně a gramaticky správně. Osobnostně-sociální vývoj – rádo si hraje ve skupině dětí, nemá už tak výrazné emoční výkyvy, chlubí se svými úspěchy a rádo koordinuje hru. Rádo vypráví vtipy a baví ostatní (Allen a Marotz, 2002). Z pojmů, které udávají prostorové uspořádání, dítě ovládá pojmy nahoře, dole, vysoko, nízko, předložkové vazby a upevňují se pojmy vpředu, vzadu, první a poslední. V tomto věku by již dítě mělo mluvit plynule ve větách i souvětích, správně skloňovat, časovat a užívat všechny slovní druhy. Zdokonaluje se taktéž nejen chápání, ale také tvoření pojmů nadřazených a tvoření protikladů. Dochází také ke zlepšení výslovnosti. Důležité je zařazovat činnosti, u kterých dochází k propojení sluchového a zrakového vjemu. Většina dětí má již pasivně (a mnohé taky aktivně) osvojené pojmy malý, velký, málo, hodně, krátký, dlouhý a jiné. Z geometrických tvarů dítě rozlišuje kruh a čtverec, začíná poznávat a osvojovat si pojem trojúhelník (Bednářová a Šmardová, 2011).

Šestileté dítě

Šestileté děti se se obvykle těžko rozhodují a někdy se obtížně vypořádávají s neočekávanými a neznámými situacemi a okolnostmi. Mohou se začít objevovat první výchovné problémy a projevovat viditelné známky napětí, jako jsou tiky, okusování nehtů nebo noční pomočování (enurézy). Růst a tělesný vývoj – roste pomalu, ale vyrovnaně. Za rok povyroste o 5 cm až 7,5 cm. Děvčata měří kolem 105 cm až 115cm, chlapci 110 cm až 117,5 cm. Za rok přibere 2,3 až 3,2 kg. Děvčata váží kolem 19 až 22,5 kg a chlapci 17,5 až 21,5 kg. Probíhá výměna dentice, u dívek začíná výměna dříve než u chlapců. Motorický vývoj – chlapci začínají být silnější než děvčata. Mají rádi pohyb, jako je běhání, skákání, šplhání a házení. Umí si zavázat tkaničky. Percepční a kognitivní vývoj – prodlužuje se doba, kdy je dítě schopno udržet pozornost, pozná roční období, chápe jednoduché pojmy související s časem. Ví, která ruka je pravá a která je levá. Vývoj řeči a jazyka – pokládá velké množství otázek, rádo komunikuje a je schopno vest konverzaci na dospělé úrovni. Každý den se naučí pět až deset nových slov. Správně časuje slovesa a skloňuje podstatná jména. Mluvit sprostě mu připadá velmi legrační. Osobnostně-sociální vývoj – prochází náhlými změnami nálad. Z nejlepšího kamaráda se může obratem stat nepřítel. Stává se méně závislé na rodičích. Těžce nese prohru a neúspěch. Pojetí správného a špatného chování odvozuje od toho, co od něj očekávají rodiče a jaká mají nastavená pravidla (Allen a Marotz, 2002).

U dětí předškolního věku ještě není nervová soustava stabilní, jejich nervový systém je plastický, tj. přizpůsobivý. Dítě si v tomto věku velmi lehce osvojuje správné i nesprávné návyky. Mnoho návyků se upevní, pak je obtížné je překonávat. Jsou to především návyky v oblasti citové. Co dospělý přejde bez povšimnutí, může být pro dítě silným zážitkem. Právě dětský věk je na důstojnost vlastní osoby velmi citlivý (Sovák, 1984).

1.2 Komunikační schopnost u dětí předškolního věku

Průcha, Mareš a Walterová (2003, s. 105) definují komunikační schopnost jako: *„soubor jazykových znalostí a dovedností umožňujících mluvčímu realizovat různé komunikační potřeby, a to přiměřeně k situaci, charakteristikám posluchačů aj. Zahrnuje též uplatňování sociokulturních pravidel komunikace (tzv. řečová etiketa). Je složkou komunikačně orientované výuky mateřského jazyka a cizího jazyka.“*

Komunikace je důležitou součástí rozvoje lidské osobnosti a je významným faktorem při budování mezilidských vztahů (Klenková, 2006). Bytešníková (2012) uvádí, že u dětí předškolního věku dochází k postupnému osvojování základních forem komunikace. U dětí

můžeme s postupem času pozorovat přesnější a rozsáhlejší odpovědi, ve kterých pocítujeme i jistou dávku samostatnosti. „*Tento vývoj probíhá někdy až překotně, každým dnem mohou být vidět, tedy spíše slyšet, významné pokroky ve složitosti vyjadřování.*“ (Smolík, 2014, s. 12).

1.3 Etapy ve vývoji dětské řeči a jazykových schopností

Řeč je schopnost, kterou může disponovat pouze člověk. Rozvoj řeči je úzce spjat s rozvojem myšlení (Kutálková, 2010). Klenková (2006) uvádí, že tento vývoj je složitým procesem, který je ovlivňován vývojem senzorického vnímání, myšlení, motoriky a také socializací.

1.3.1 Přípravné (předřečové) období vývoje řeči

Většina autorů se shoduje v dělení vývoje řeči na přípravné stádium a stádium vlastního vývoje řeči. Vývoj řeči nezačíná narozením, ale určité projevy související s procesem mluvení byly zjištěny již v prenatálním období. Podle Příhody (1977) bylo už v 5. měsíci embryonálního vývoje pozorováno tzv. nitroděložní kvílení. Zeller (sec. cit. Klenková, 2006) uvádí, že ve 12. týdnu nitroděložního vývoje byly pozorovány hltavé pohyby. První sluchové reakce byly zjištěny ve 26. týdnu gravidity.

Ve starší literatuře se můžeme dočíst, že Sovák (1984) vymezuje následující přípravná období, která začínají ihned po narození dítěte. Tato období se navzájem prolínají a probíhají současně vedle sebe. V ontogenezi dětské řeči vymezuje tato **předběžná stádia vývoje řeči**:

- 1) období křiku;
- 2) období žvatlání;
- 3) období rozumění řeči a **vývoj vlastní řeči**, kam řadí tato na sebe navazující stádia:
 - a) stádium emocionálně-volní;
 - b) stádium asociačně-reprodukční;
 - c) stádium logických pojmů;
 - d) intelektualizace řeči.

Přípravné neboli předřečové stádium trvá od narození přibližně do 1 roku věku dítěte. Již u novorozence lze spatřovat v určitých reflexech první počátky řečového vývoje. Mluví se o tzv. hledacím reflexu, sacím reflexu a o uvolnění skousnutí, když třeme dítěti dásně. Dítě s námi komunikuje již od samého narození, a to buď přímo, nebo nepřímo (různými neverbálními způsoby). Mezi 2. a 3. týdnem života můžeme pozorovat spontánní úsměv, později přechází do úsměvu záměrného na podnět (Klenková, 2006).

Mezi první formy komunikace novorozeného dítěte patří **křik** s tvrdým hlasovým začátkem a **pláč**. Kutálková (2010) uvádí, že tento křik neznamená, že by dítě strádalo v nějaké oblasti, ale jedná se o reflexní činnost, která formuje budoucí používání hlasu. Toto tvrzení však popírají Allen a Marotz (2002), které doporučují vnímavě a spolehlivě reagovat na křik a pláč dítěte, protože novorozenec nikdy nepláče bez příčiny, pláčem dává najevo určitou potřebu. Bahr (sec. cit. Červenková, 2019) uvádí, že pokud má novorozenec hlad, je délka pláče mezi pauzami kratší, zhruba 1,3 sekundy, ale pokud ho něco bolí, je pláč delší (zhruba 2,6 sekundy). Červenková (2019) popisuje, že již při tomto pláči můžeme pozorovat produkci prefonémů, což jsou zvuky, které se podobají a přibližují lidské řeči. Velmi často jsou to pouze přední vokály, protože produkce zadních vokálů u novorozenců není možná z důvodu anatomického nastavení úst. Jinou podobu má taktéž pláč při vzteku. Kapálková (sec. cit. Červenková, 2019) uvádí, že již kolem 6. týdne může mít křik i pozitivní zabarvení. Další vývoj přichází okolo 2. a 3. měsíce, kdy dochází k tzv. **pudovému žvatlání**. Přibližně od 6. až 8. měsíce nastupuje období **napodobivého žvatlání**, kdy dítě napodobuje své zvuky, rodiče, okolí a začíná se uplatňovat zpětná vazba. K napodobení hlásek je třeba několik pokusů, které nazýváme fyziologickou echolálií (Klenková, 2006). *„Žvatlání lze považovat za přímý prekurzor řečového vyjadřování a nácvik na produkci řečových zvuků. Stejně jako se při lezení, sedání a stoupaní cvičí hrubá motorika, cvičí se při žvatlání jemná motorika řečového traktu a zároveň zpětná vazba mezi vokalizací a jejím sluchovým vnímáním.“* (Smolík, 2014, s. 24).

Kesselová (sec. cit. Červenková, 2019) vymezuje období žvatlání od čtyř do dvanácti měsíců a dělí ho do následujících fází:

- **žvatlání pudové se zvučky**, taktéž období vokální hry (zhruba do pěti měsíců věku dítěte), kdy experimentuje se zvuky, ale hlásky zatím nejdou rozpoznat;
- **žvatlání pudové se slabikami** (zhruba do sedmi měsíců věku), zde již můžeme rozpoznávat určité hlásky;
- **žvatlání napodobivé**, toto období je charakteristické zdvojováním hlásek;
- **dětský žargon** neboli delší promluvy dětí, jsou pozorovatelné od dvanácti do šestnácti měsíců, kdy dítě tvoří nesrozumitelná slova, která svými prozodickými vlastnostmi připomínají souvislou lidskou řeč;
- **protoslova**, jsou předstupněm prvních slov a používají je děti, které žvatlají, ale ještě nepoužívají první slova.

Kolem 10. měsíce dochází ve vývoji řeči k období, které je nazýváno období **rozumění řeči**, kdy dítě nechápe obsah, ale reaguje na melodii a slyšené zvuky přiřazuje ke konkrétní situaci, která se často opakuje. I když dítě ještě nemluví, jeho porozumění se projeví ve formě motorické reakce (Klenková, 2006). Zpočátku jsou to jednotlivá slova vázaná na každodenní situace, zejména na jídlo a spánek, později přichází porozumění delším slovním spojením a větám (Kutálková, 2010). Bahr (sec. cit. Červenková, 2019) uvádí, že již v tomto věku můžeme pozorovat výskyt skutečných slov, nejčastěji jednoslabičná slova, zvuky zvířat či dopravních prostředků. Marshmallová (sec. cit. Červenková, 2019, s. 31) vymezuje následující stádia, kterými děti prochází při osvojování nových slov:

- *Dítě vyslovuje nové slovo příležitostně, spontánně a nekonzistentně. Není schopno vyslovit ho na požádání či ho zopakovat po rodiči;*
- *Dítě dokáže nové slovo využít při dialogu s rodičem. Iniciátorem dialogu je dítě;*
- *Dítě dokáže mnohokrát opakovat nové slovo při dialogu s rodičem;*
- *Dítě dokáže imitovat nové slovo, pokud ho pro dítě modeluje;*
- *Dítě dokáže zopakovat jakákoli nová slova.*

1.3.2 Období vlastního vývoje řeči

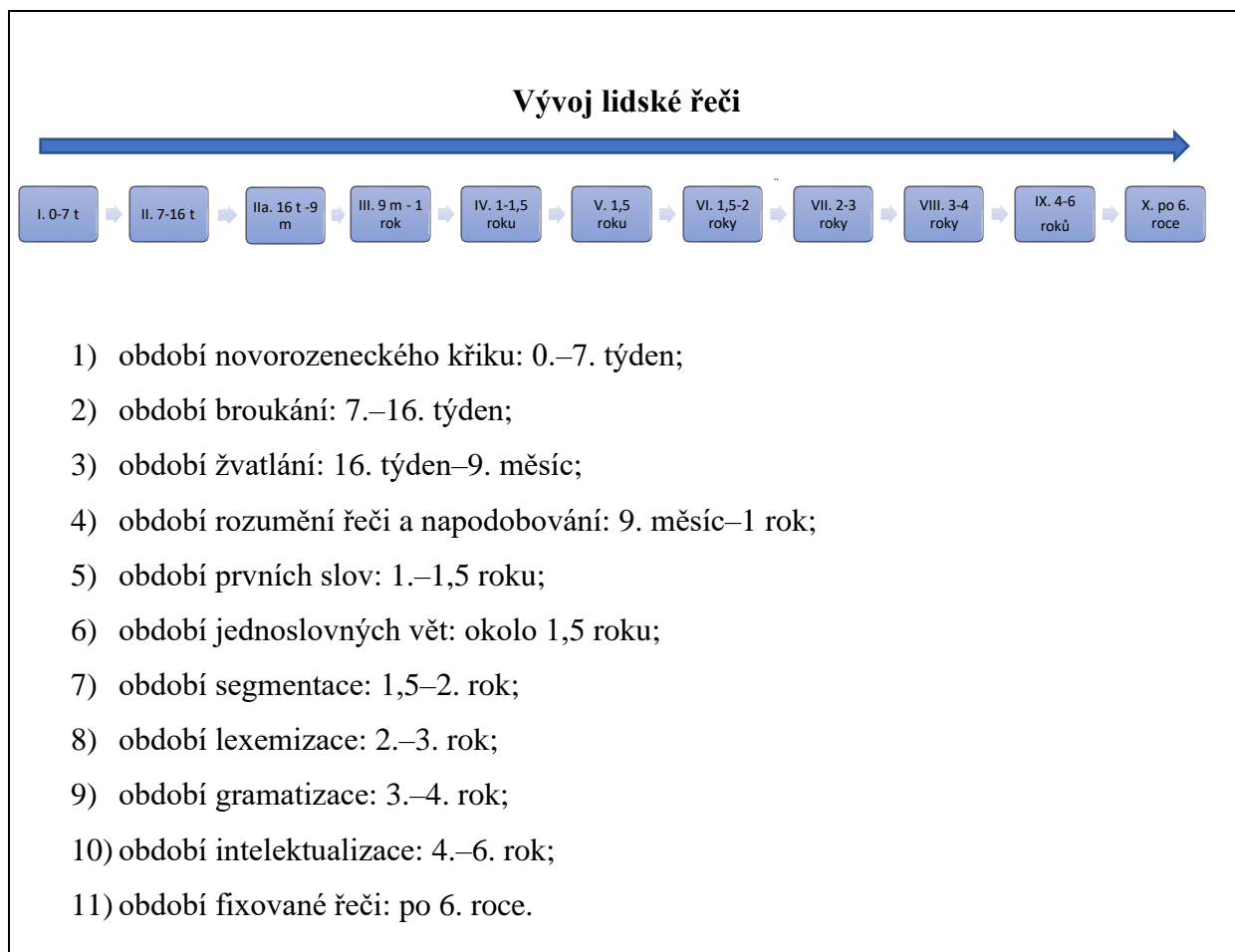
O vlastním vývoji řeči můžeme mluvit kolem 1. roku života, pokud dítě začíná užívat záměrně první samostatná slova. Kesselová (sec. cit. Červenková, 2019) uvádí, že první slova lze rozdělit do několika skupin:

- onomatopoeia – zvukomalebná slova, která se podobají zvukům a hlasům zvířat nebo předmětů;
- jednovýznamová slova, která často dítě doprovází gestem, zde vzniká základ dvojčlenných vět (např. dítě řekne máma + podívá se na matku a na místo, kam chce jít);
- vícevýznamová slova – zde může mít jedno slovo více významů na základě vnitřní nebo vnější podoby;
- zvuková homonyma, kdy jednomu zvuku slova dítě přiřadí navzájem nesouvisející významy (např. v = velký, vrták, vrtule).

Peutelschmiedová (2005) uvádí, že období vlastního vývoje řeči začíná před dovršením jednoho roku, kdy dítě začíná tvořit první samostatná slova, která se postupně stávají uceleným slovním sdělením. Sovák (1984) období vlastního vývoje řeči dělí na čtyři na sebe navazující

stádia: emocionálně-volní, asociačně-reprodukční, logických pojmů a intelektualizace řeči. **Emocionálně-volní** období je počátečním obdobím vlastní řeči. Dítě začíná vyjadřovat svoje prosby, city a přání. První dětská slova jsou jednoslabičná či víceslabičná a označují konkrétní osobu nebo věc. Na toto stadium navazuje **asociačně-reprodukční** stadium. První slova mají funkci pojmenovávací. Mezi 2. a 3. rokem dochází u dětí k prudkému rozvoji řeči. Wendler a Seidner (sec. cit. Lechta, 1990) uvádí, že můžeme u dítěte pozorovat ve věku 2 a půl let frustraci, pokud se mu nepodaří úspěšně komunikovat. S tímto tvrzením souhlasí taktéž Tetzchner (2019), který uvádí, že první roky života jsou obecně velmi citlivým obdobím a dítě je lehce zranitelné, především pak v oblasti komunikace. Dalším důležitým mezníkem je stadium **logických pojmů**, které se u dítěte objevuje kolem 3. roku života. Tento rok je významný pro rozvoj vyjadřovacích schopností, kdy dítě začne mluvit ve složitějších strukturách. Dochází k náročným myšlenkovým operacím. Poslední období je nazýváno stádium **intelektualizace řeči**, které se objevuje na přelomu 3. až 4. roku dítěte. Týká se kvantitativní stránky osvojování nových hesel a zpřesňování obsahu. Tato etapa pokračuje až do dospělosti (Klenková, 2006). „*Nejen že se dítě vyptává na věci, které nezná, a chce vysvětlení. Ptá se opakovaně i na věci dávno známé a chce slyšet znovu a znovu stejnou odpověď jako předtím.*“ (Kutálková, 2010, s. 16). Lejska (2003, s. 90) rozděluje vývoj lidské řeči do deseti období, viz Tabulka č. 1.

Tabulka 1: Vývoj lidské řeči – časová osa

Zdroj: Lejska (2003, s. 90)

Období novorozeneckého křiku: 0.–7. týden

Nejprve jde o křik reflexní, později vyjadřuje nelibost a libost. V rámci odchylek standardního novorozeneckého křiku lze rozpoznat některá poškození centrální nervové soustavy.

Období broukání a žvatlání: 7. týden–9. měsíc

Tímto obdobím procházejí všechny děti, tedy i děti se sluchovým postižením. Jedná se o činnost instinktivní, nejde o vědomou úmyslnou činnost. Zvuky jsou tvořeny zcela náhodně, bez úmyslu a vůle. Dítě experimentuje s mluvidly, a proto dochází ke tvoření různorodé škály zvuků.

Období počátečního rozumění řeči a napodobování: od 8.–9. měsíce do 1 roku

Dochází k období, kdy dítě lépe rozumí, než mluví. Přesněji rozumí spíše suprasegmentální složce než jeho obsahu. Důležitou roli hraje i mimika a gestikulace, které zlepšují pochopení sdělení. V tomto období dochází k fixaci základních znaků jednotlivých jazyků.

Období prvních slov: 12. – 18. měsíců

Kolem 1. roku můžeme pozorovat u všech zdravých dětí různé národnosti první aktivně pronesená slova. Ve 12. měsících by mělo dítě aktivně produkovat nejméně dvě slova. Nejprve jsou to jednoslabičná slova, která později přecházejí na slova dvouslabičná, která jsou tvořena stejnými slabikami: mama, papa, baba.

Období jednoslovných vět: kolem 18. měsíce

V tomto věku dítě dokáže vyslovit až kolem 20 slov a taktéž rozumí jednoduchým a jasným příkazům. Dochází k uvědomování komunikační funkce řeči. Jeho řeč již není jen pouhé žvatlání, ale je používána k předávání informací. I přesto, že dítě vyslovuje pouze jednotlivá slova, tato slova nesou význam celých vět.

Období segmentace a sémantizace: 18.–24. měsíců

Dítě stále rozumí víc, než dokáže vyprodukovat řečí. Dochází k fixaci segmentální stavby mateřského jazyka. Zdokonaluje se chápání komunikačního významu řeči.

Období lexemizace: 2.–3. rok

Dochází k ohýbání slov, ke skloňování podstatných jmen a později i časování sloves. Snaží se o vytváření věty, která má několik slov, a začíná se snažit o sdělení myšlenky.

Dochází k takzvané falešné analogii, například: pes – pesovi, ale již je pevně zafixována suprasegmentální stránka řeči – intonace, melodie a jiné. Kolem třetího roku dítě užívá kolem 1000 slov.

Období gramatizace: 3.–5. rok

Tvoří se gramatická skladba jazyka. Dítě začíná užívat většinu slovních druhů. Používá již všechny slovesné časy, nejpozději však začíná užívat čas budoucí. Dítě má větší tendence navazovat a udržovat konverzaci. Slovní zásoba má kolem 2000 slov.

Období intelektualizace

Dítě plně zvládá řeč po stránce suprasegmentální i segmentální. Mohou však přetrvávat chybné fonetické realizace těžších hlásek – R, Ř. Slovní zásobu tvoří 2 500–3000 slov.

Období fixované řeči: po 6. roce

Projev a řeč dítěte se začíná velmi podobat řeči dospělých. Dochází k trvalému rozšiřování slovní zásoby, tím i ke zvětšování komunikačních možností.

Ontogeneze řeči probíhá v určitých etapách, přičemž žádná nemůže být vynechána (Bytešnicková, 2012).

1.4 Jazykové roviny

Při charakteristice řečového vývoje se využívají poznatky o vývoji jazykových rovin. Tyto roviny se navzájem prolínají a jejich vývoj probíhá v jednotlivých časových úsecích současně (Klenková, 2006). Bednářová a Šmardová (2011) uvádí, že řeč je komplexní schopnost, která má složitější strukturu a lze ji rozdělit do několika jazykových rovin.

1.4.1 Foneticko-fonologická rovina

Bednářová a Šmardová (2011) uvádějí, že v této rovině jde o sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost. Sluchové rozlišování je úzce spjato s výslovností, protože dítě pro správnou výslovnost potřebuje nejen rozlišit hlásky, ale také slyšet mezi nimi rozdíl. Mluvidla jsou plně připravena k artikulaci v rozmezí dvou až tří let věku dítěte. Dítě začíná s výslovností hlásek artikulacně nejjednodušších (např. P, B, M, T, D, N) až po hlásky, které jsou artikulacně obtížné (např. R, Ř, C, Z, S, Č, Š, Ž). Lechta (sec. cit. Bendová, 2011) uvádí, že již dítě v kojeneckém věku je schopno rozlišovat jednotlivé hlásky jazyka, kolem 4,5 let je pak schopno rozlišovat hlásky podobně znějící. Dítě by mělo mít do svých pěti let ukončen vývoj v rámci výslovnosti hlásek. Do pěti let lze chybnou výslovnost hlásek brát za fyziologickou. *„Vývoj výslovnosti ovlivňuje více příčin: je to jednak obratnost mluvních orgánů, jednak vyzrálost fonemického sluchu, taktéž zde hrají roli společenské faktory, jako je společenské prostředí dítěte, mluvní vzor a množství stimulů řečových i psychických, které mu prostředí poskytuje. Úroveň intelektu je také jedním z činitelů, který může mít vliv na úroveň výslovnosti.“* (Klenková, 2006, s. 40).

1.4.2 Morfologicko-syntaktická rovina

Tuto rovinu lze zkoumat až kolem 1. roku dítěte, kdy začíná vlastní vývoj řeči. Slova, která dítě užívá, plní funkci vět. Slova vznikají opakováním slabik a jsou neohebná čili

se neskloňují ani nečasují. Takto dítě komunikuje zhruba až do 2 let. Poté nastupují věty dvouslovné. Z hlediska morfologie začíná užívat nejprve podstatná jména, pak slovesa. Mezitím se ale objevují onomatopoická citoslovce (Klenková, 2006). Dvořák (2007, s. 116) definuje onomatopii jako: „*zvukomalebná slova, tj. napodobení zvuků a hlasů zvířat.*“ V období mezi 2. a 3. rokem začíná dítě užívat přídavná jména a zájmena. Nejpozději začíná užívat předložky, spojky a číslovky. Po 4. roce života by mělo užívat již všechny slovní druhy (Klenková, 2006). Do 4 let věku dítěte se také může vyskytovat fyziologický dysgramatismus (Bytešníková, 2007). Dvořák (2007, s. 46) vymezuje dysgramatismus jako „*vývojová odchylka, neúplně a nepřesně vyvinutá schopnost (až neschopnost) užívat v mateřské řeči správně gramatických pravidel.*“ Bednářová a Šmardová (2011) uvádějí, že pokud dysgramatismy přetrvávají ve větším rozsahu i po 4. roce života, tak mohou signalizovat opoždění v řečovém nebo intelektovém vývoji.

1.4.3 Lexikálně-sémantická rovina

Tato rovina se skládá z perceptivní složky (porozumění řeči) a expresivní složky (vyjadřování). Kolem jednoho až jednoho a půl roku dochází k rozvíjení aktivní slovní zásoby. Dítě si začíná uvědomovat, že pomocí slov může označovat osoby a věci. Pro rozvoj řeči je velmi důležité všechno pojmenovávat a komentovat, protože tím dochází k jasnému spojení mezi předmětem, činností a slovem. Mezi jedním a půl rokem až dvěma roky přichází období otázek: „Kdo to je?“ nebo „Co to je?“, mezi třetím a čtvrtým rokem nastupuje období otázek „Proč?“ nebo „Kdy?“ (Bednářová a Šmardová, 2011). Peutelschmiedová (2005) uvádí, že tato rovina představuje aktivní a pasivní slovní zásobu, která se u každého člověka vyvíjí po celý život.

1.4.4 Pragmatická rovina řeči

Lechta (1990) uvádí, že pragmatická rovina se odráží v rovině sociální aplikace, sociálního uplatnění komunikační schopnosti a do popředí vstupují psychologické a sociální komunikační aspekty. Bytešníková (2012) vymezuje, že dítě si svou roli při komunikaci začíná uvědomovat mezi druhým a třetím rokem života, kdy již plně dokáže využívat verbální komunikační formu. Klenková (2006) se přiklání až k hranici třetího roku, kdy můžeme sledovat snahu dítěte komunikovat, navazovat a udržovat krátký rozhovor. Bednářová a Šmardová (2011, s. 29) uvádějí, že pragmatickou rovinu využíváme ve společenském kontextu, který zahrnují dovednosti, jako jsou „*vyžádání či oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, prožitků, událostí, usměrnění sociální interakcí.*“

2 BILINGVISMUS

Stále se zvětšující globalizace a otevřené hranice posilují přirozený bilingvismus i u nás. Na jedné straně stoupá počet manželství a partnerství, která jsou jazykově smíšená, a na druhé straně se častěji rodiny stěhují do zahraničí nejen za prací, kde si taktéž osvojují jazyk tamní země.

Jen málo lidí si ale uvědomuje, že i Česká republika měla dlouholetou zkušenost se společenským česko-slovenským bilingvismem, který byl do zániku Československa samozřejmostí.

2.1 Vymezení bilingvismu

Vymezení termínu bilingvismus zatím není jednotné a definice jsou velmi rozličné. Například germanista Apeltauer (sec. cit. Lachout, 2017, s. 20) chápe bilingvismus jako: *„jakékoli osvojení si dalšího jazyka (vedle mateřštiny), přičemž lze jednotlivé formy tohoto procesu osvojování dále diferencovat v závislosti na věku (současné / následné ve vztahu k prvnímu jazyku) a v závislosti a kontextu procesu učení (přirozené / řízené)*. Odborník na tuto problematiku, Štefánik (sec. cit. Lachout, 2017), vymezuje bilingvismus jako schopnost používání dvou a více jazyků při komunikaci s ostatními v závislosti na situaci a prostředí, které charakterizuje jazykové vědomí u daného jedince. McNamar (sec. cit. Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011) uvádí za bilingvního jedince každého, kdo ovládá v jiném než mateřském jazyce minimálně jednu ze základních jazykových dovedností (porozumění, mluvení, čtení anebo psaní). Tuto definici zcela popírá tvrzení Bloomfielda (sec. cit. Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011), který označuje člověka za bilingvního až v ten moment, kdy dokáže ovládat oba dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího.

2.2 Typy bilingvismu

Základní dělení bilingvismu můžeme vymežit na **individuální bilingvismus** a **společenský bilingvismus**. Termínem bilingvismus rozumíme především individuální bilingvismus, kdy jedinec užívá ještě jiný jazyk než svůj mateřský. Diglosie je termín, kterým se značí společenský bilingvismus. Tento druh bilingvismu se váže ke společnosti, ve které se mluví více jak jedním jazykem. Může se také jednat o prostředí, kde jsou oficiálně jako národní jazyky uznány minimálně dva, nebo o bilingvní jazykové území velkých států, kde se nacházejí jazykové menšiny (Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011).

Dále můžeme bilingvismus dělit podle úrovně ovládnutí jazyka na **receptivní bilingvismus** a **produktivní bilingvismus**. O receptivním bilingvistu mluvíme tehdy, pokud jedinec ovládá receptivní stránku jazyka, ale aktivně ho sám nepoužívá ke komunikaci. Opakem je produktivní bilingvismus, kdy jedinec jazyk i komunikaci využívá, ovládá tak oba jazyky na stejné úrovni (Morgensternová, Šulová a Schöll, (2011). Morgensternová, Šulová a Schöll (2011, s. 29) dále vymezují čtyři různé aspekty jazykové kompetence, viz Tabulka č. 2.

Tabulka 2: Čtyři různé aspekty jazykové kompetence

	Mluvené	Psané
Receptivní dovednosti	Porozumění	Čtení
Produktivní dovednosti	Mluva	Psaní

Zdroj: Morgensternová, Šulová a Schöll (2011, s. 29)

Podle způsobu osvojování jazyků můžeme bilingvismus rozdělit na přirozený a umělý. Pokud k osvojování dalšího jazyka dochází v přirozeném prostředí domova, můžeme mluvit o **přirozeném** neboli primárním bilingvistu. V opačném případě mluvíme o bilingvistu **umělém** neboli sekundárním, kdy se jedinec nachází delší dobu v cizí zemi a osvojuje si tamní cizí jazyk nebo kdy se jedinec učí další jazyk záměrně (Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011). Štefánik (sec. cit. Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011) ještě vymezuje termín **intencionální bilingvismus**, který označuje případ, kdy se jeden z rodičů stejného mateřského jazyka rozhodne při komunikaci s dítětem používat jiný jazyk, než je jeho mateřský.

Z pohledu věku, kdy dochází k osvojování dalšího jazyka, můžeme mluvit o **simultánním (souběžném)** bilingvistu, zde dochází k osvojování dvou a více jazyků zároveň a od narození. O **sukcesivním (následném)** bilingvistu, který můžeme ještě rozdělit na **raný a pozdní**, mluvíme tehdy, když k osvojování dalšího jazyka dochází až po získání základních jazykových kompetencí v prvním jazyce (Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011).

Podle rovnováhy mezi jazyky rozlišujeme **vyvážený bilingvismus** a **dominantní bilingvismus**. Vzácně se objevují případy, kdy jsou jazyky u jedince rozvinuty zcela rovnoměrně a zároveň na vysoké úrovni. Pokud se tak děje, můžeme mluvit o vyváženém bilingvistu. V opačném případě mluvíme o dominantním bilingvistu, kdy jeden z jazyků u jedince převládá. Velmi specifickým případem bilingvistu je **semilingvismus**, kdy jedinec ani v jednom z jazyků nevykazuje dostatečnou plynulost jazykového projevu (Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011). Jelínek (sec. cit. Lachout, 2017) uvádí ještě dělení podle věku, kdy je další jazyk osvojován: **bilingvismus infantilní**, kdy si jazyk jedinec osvojuje

od narození, **bilingvismus adolescentní** – jazyk je osvojován v pozdějším věku a většinou se váže na výuku, **bilingvismus pozdní** – zde se jedná o osvojení cizího jazyka v dospělosti.

3 VÍCEJAZYČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Malíř (sec. cit. Choděra, 2006) uvádí, že skutečným zakladatelem metadidaktiky cizích jazyků nejen u nás je Radomír Choděra, který vypracoval řadu studií, výzkumů, zejména pak monografii s názvem *Didaktika cizích jazyků*, která je uváděna jako průkopnická a významná publikace.

Choděra (2006) představuje osm zásad soudobé didaktiky cizích jazyků:

- 1) respektování mateřského jazyka;
- 2) orální základ;
- 3) priorita řečové praxe před jazykovou teorií;
- 4) rozvoj specifických jazykových uvědomělostí;
- 5) rozvoj řečových návyků;
- 6) priorita zvukové názornosti před zrakovou;
- 7) jednota jazyka a mimojazykových fakt;
- 8) komplexnost.

Zásada respektování mateřského jazyka

Je třeba projektovat a provádět učení cizího jazyka tak, aby byl vliv mateřského jazyka co nejvíce potlačen tam, kde se oba jazyky liší, nebo naopak využit tam, kde se jazyky shodují. Týká se to nejen výběru učiva, ale také metod, které se aplikují. Základní je brát primárně zřetel na mateřský jazyk. Správným uplatňováním opory o mateřský jazyk se může cizí jazyk stát svébytným znakovým systémem, který přejde do individuálního vědomí učícího se v čisté, autentické a nezměněné podobě jako nástroj komunikace.

Zásada orálního základu

Autor popisuje tuto zásadu tak, že nácvik v cizím jazyce má probíhat především na orálním základě. Abychom si zapamatovali slovo, musíme ho vyslovit nahlas nebo pro sebe. Tato metoda koresponduje s poznatky z neurofyzologie, protože podráždění hlasivek k centru je základem mechanismu fungování II. signální soustavy (I. P. Pavlov). Tento princip však předpokládá, že učitel cizího jazyka má vysokou kulturu jazykového projevu.

Zásada priority řečové praxe

Tato zásada uvádí, že základem cizojazyčného vyučování je naučit se ovládat jazyk v praxi, nikoli umět zvládat jeho teoretický popis a interpretaci. Lenzen (sec. cit. Choděra,

2006) uvádí, že i průměrně nadaný žák během půlročního pobytu v zahraničí nabude takových jazykových znalostí, které by stěží získal za 10 let ve škole.

Zásada rozvoje specificky jazykové uvědomělosti

V rámci verbálního učení, v jehož rovině se teď nacházíme, jsou žádoucí i chybná spojení a chybné projevy v rámci nácviku, avšak za podmínky, že dojde k možnosti opravit si chybu a uvědomit si ji.

Zásada rozvoje řečových návyků

Proces vyučování a učení se cizímu jazyku by měl vždy směřovat k vytváření řečových návyků, které korespondují s jazykovými jednotkami lexikálními, gramatickými, fonetickými a grafickými.

Zásada priority zvukové názornosti před zrakovou

Zde se mluví v rámci názornosti především o preferenci vnímání jazyka v jeho zvukové podobě, která by měla odpovídat normě a úzu. Právě při vnímání cizího jazyka ve zvukové podobě se aktivuje a odvíjí celý proces jeho osvojování.

Zásada jednoty jazyka a mimojazykových fakt

Je třeba respektovat, že jazykový systém je vždy spjat s určitým sociokulturním prostředím. I přesto ale zůstává primárním cílem a ohniskem jazykového předmětu komunikativní kompetence, nikoli poznání zeměpisného prostředí, kulturního dědictví a jiných mimojazykových atributů.

Zásada komplexnosti

Tato zásada si vyžaduje propojení několika aspektů a faktorů. Jde o tyto série faktorů:

- jazykový, vzdělávací a výchovný cíl;
- jednotky gramatické, lexikální, fonetické a grafické;
- ústní a písemná komunikace;
- řečová produkce a recepce;
- systém jazyka a jeho fungování;
- jazykové prostředky a řečové dovednosti;
- jazykové vědomosti, primární dovednosti, návyky, řečové dovednosti;
- porovnání obou jazyků a autonomie cizího jazyka;

- lingvorealie a realie;
- verbální a nonverbální komunikace;
- auditivní, artikulačně-motorická, vizuální a grafomotorická paměť;
- intuitivní, imitativní a diskurzivní přístup k osvojování jazykových jednotek;
- uvědomované a neuvědomované cizojazyčné činnosti;
- pamětní procesy a faktory analogie.

Zásady didaktiky cizích jazyků vyplývají ze zásad obecné didaktiky. „*Není v jazykové metodě nic, co by nevyplývalo z obecných didaktických zákonů.*” Komenský (sec. cit. Choděra, 2006, s. 133).

3.1 Neurolingvistika ve vztahu k vyučování cizím jazykům

Neurolingvistika je poměrně mladý interdisciplinární obor, který se zabývá zkoumáním mozku ve vztahu k řeči. Nejnovější výzkumy v oblasti neurofyziologie ukazují, jakým způsobem mozek zpracovává primárně osvojený mateřský jazyk a jakým způsobem sekundárně osvojované jazyky. Těžiště výzkumů spočívá především ve zjišťování, jak se v mozku projevuje bilingvismus simultánní a bilingvismus sekvenční. V roce 1997 se podařilo Karlu H. S. Kimovi z americké Cornellovy univerzity pomocí magnetické resonance prokázat, že simultánně bilingvní jedinci, kteří si dané jazyky osvojili již v raném dětství, aktivují pro oba (případně všechny) jazyky v Brocově oblasti pouze jednu síť nervových buněk, zatímco jedinci, kteří si další jazyk nebo jazyky osvojili až v pozdějším věku, mají ve svém kortexu vytvořenou separátní síť pro každý jazyk. Vzhledem k přítomnosti prenatalních signálů lze vycházet z předpokladu, že se v mozku dítěte ještě před narozením otevírají tzv. okna pro učení. Ještě před porodem se v mozku nenarozeného dítěte vytvářejí neuronální spoje. Po porodu dochází k reorganizaci těchto spojení a k tvorbě dalších spojení. Ve druhém roce života dosahují tato spojení počtu více než jeden bilion. S přibývajícím věkem se tato spojení stabilizují a nepotřebné a redundantní spoje pomalu zanikají. Důležitým momentem je včasné vyslání podnětu a zahájení osvojování jazyka. S pozdějším věkem je osvojování dalších jazyků velmi obtížné, doprovázené velkým úsilím a málokdy je komplexní. V mozkové kůře je po narození k dispozici neuronální síť, která je schopna přijmout jakýkoliv foném tohoto světa, ale již po několika měsících si mozek kojence vyfiltruje ty fonémy, které nepatří do fonetického systému jeho jazyka. Během prvního roku života stále více ztrácí schopnost cizí fonémy identifikovat, protože pro něho již nejsou relevantní Lachout (sec. cit. Janíková, 2011).

3.2 Výuka cizích jazyků zaměřená na žáka

Mezi základní úlohy didaktiky cizích jazyků patří hledání výukových metod, které žákům umožňují dosahovat co nejlepších výkonů při učení se cizímu jazyku a zároveň pomáhaly minimalizovat různorodé obtíže spojené s tímto učením. Řadíme k nim zejména komplexní problematiku spojenou s individuálními zvláštnostmi žáků, celostní a činnostní učení, koncept autonomního učení, učení se cizímu jazyku pomocí řešení úloh a projektové vyučování (Janíková, 2011).

3.2.1 Individuální zvláštnosti žáka při učení se cizímu jazyku

Individuálními zvláštnostmi žáků při osvojování si cizího jazyka se zabývá hlavně teorie psychologie, psycholingvistiky a učení. V poslední době se tato problematika stává předmětem zkoumání mnoha odborníků nejen v zahraničí, ale i v České republice (Janíková, 2011). Lojová (sec. cit. Janíková, 2011) věnuje pozornost psychologii v teorii i praxi cizojazyčné výuky, zabývá se otázkami klasifikace individuálních potřeb a zvláštností, fungování mozku v tomto procesu a zvláštností souvisejících s věkem jedince v procesu učení se cizímu jazyku. Autorka rozlišuje tři skupiny charakteristik, které jsou významné pro učitele a jejich styl výuky, jako hlavní kritérium pro své dělení volí vnější ovlivnitelnost.

Charakteristiky dané, relativně stálé a společné všem jedincům

Nemůžeme změnit jejich fungování, ale pokud je budeme respektovat, můžeme vytvořit takové podmínky ve výuce, aby fungovaly optimálně. Můžeme sem řadit např. fungování paměti, percepce či mozku.

Charakteristiky proměnné, které jsou dané jen částečně a jejich fungování je ovlivnitelné působením vnějšího prostředí

Jejich respektování se v didaktickém procesu může projevit využíváním diferencovaného vyučování. Řadíme sem např. respektování vývojových zvláštností nebo poznatky o jazykovém nadání.

Charakteristiky proměnné, které jsou relativně nestálé a mohou se měnit v krátkých časových intervalech

Tyto charakteristiky podléhají zejména vnějším vlivům, a proto je může učitel svým stylem výuky korigovat a ovlivňovat. Patří sem např. emoce, postoje nebo potřeby.

3.2.2 Celostní učení

Weskamp (sec. cit. Janíková 2011) uvádí příklad: „*Slovu můžeme nejen rozumět (pochopit jeho význam), ale spojit si ho v našich představách také se zvuky, obrazy, chutí či hmatem, a tak si jej uložit do paměti jako tzv. vnitřní obraz. Gramatický jev pak můžeme např. nejen zprostředkovat jako izolovaný jev, ale i zapojit do příběhu nebo zprostředkovat pomocí pohybových či herních aktivit. Práce s textem se nemusí omezit pouze na zopakování jeho obsahu nebo jeho komentování, ale mohou se zde využívat aktivity podporující emocionální dimenzi procesu učení.*“

V celostně pojaté výuce by žáci měli mít možnost objevit své možnosti, přičemž vedle kognitivně intelektuální stránky hraje důležitou roli také stránka emocionální. Toto učení je spojováno s celou řadou výukových metod, jako jsou např. aktivity provázené hudbou, kreslení, hraní rolí aj. Löffler (sec. cit. Janíková 2011).

3.2.3 Činnostně zaměřená výuka

Meyer (sec. cit. Janíková, 2011) uvádí, že pro činnostně zaměřenou výuku můžeme pojat jako celostní výuku s žákem, který je aktivní, a v níž je proces výuky organizován produkty, které vznikají dohodou mezi žákem a učitelem. Cizojazyčná výuka si klade za cíl, aby byl žák připraven ke komunikaci v mimoškolních situacích. To umožňují např. komunikační hry Löffler (sec. cit. Janíková 2011).

3.2.4 Autonomní učení

Little (sec. cit. Janíková 2011) uvádí, že na učení autonomního rázu je možno pohlížet jako na univerzální lidskou schopnost. Učitel by měl v žákovi vzbuzovat samostatnost, pocit nezávislosti a pomáhat mu v postupu vpřed. Nunan (sec. cit. Janíková, 2011, s. 59) rozděluje pět úrovní učení, k nimž přiřazuje učební cíle a proces učení, viz Tabulka č. 3.

Tabulka 3: Úrovně učení, učební cíle a proces učení

Úroveň	Cíle	Proces učení
Uvědomění	Žáci si pomocí učitele uvědomují cíle a obsahy vyučovacího procesu.	Žáci rozpoznávají svoje individuální učební styl a pro ně efektivní učební strategie, stejně jako analyzují úlohy s ohledem na stanovené cíle.
Zapojení	Žákům je umožněna volba obsahů a cílů z předložené nabídky.	Žáci si mohou vybrat z nabídky různých úloh.
Intervence	Žáci mají možnost modifikovat obsahy a cíle podle svých představ.	Žáci modifikují úlohy podle svých potřeb.
Samostatnost	Žáci si stanovují vlastní cíle a zabývají se obsahy podle výběru.	Žáci sami sestavují úlohy.
Transfer	Žáci propojují učení se jazyku ve školní třídě s možnostmi používat cizí jazyk mimo školu.	Žáci přebírají role učitele, např. samostatně připravená cvičení místo učitele provádí se třídou sami v roli vyučujícího.

Zdroj: Nunan (sec. cit. Janíková, 2011, s. 59)

Dam (sec. cit. Janíková 2011) vyžívala ve své výuce v rámci autonomního učení tyto metody a činnosti:

- **deníky**, do kterých si žáci zapisovali a poznamenávali své připomínky a dojmy z aktivit prováděných v hodinách;
- **samostatně vytvořené plakáty**, které byly volně a přístupně vyvěšeny ve třídě, kam si žáci zaznamenávali své nápady k výukovým metodám, tématům aj;
- **široce využívaný repertoár tázacích slov** (proč, co, jak), který sloužil k reflexi a sebereflexi jak učitelů, tak žáků;
- **různé evaluační metody**, žáci byli vyzváni k tomu, aby se vyjádřili k nově osvojenému učivu, k různým aktivitám a průběhům vyučovacích hodin.

Oxfordová (sec.cit. Janíková 2011, s. 62) uvádí jedno z nejucelenějších členění učebních strategií při osvojování si cizího jazyka. Toto členění je rozděleno do šesti kategorií, viz Tabulka č. 4.

Tabulka 4: Přímé a nepřímé strategie

Přímá strategie	
1. paměťové strategie	strategie pro snadnější vyvolání informací z paměti a zapamatování (např. mnemotechnické pomůcky, vizuální představy, pojmové mapy aj.)
2. kognitivní strategie	strategie umožňující „manipulovat“ s cizím jazykem (např. opakované vyslovování, několikanásobné čtení textu – dokud nedojde k pochopení významu a obsahu, používání slovníků, encyklopedií, psaní poznámek ve výuce)
3. kompenzační strategie	strategie vedoucí ke schopnosti se v jazyce dorozumět i přes určité deficity (používání opisu, využívání gestikulace aj.)
Nepřímá strategie	
4. metakognitivní strategie	strategie identifikující vlastní učební styl a rozvíjející schopnost plánování učení, monitorování vlastních nedostatků a sebereflexe (jsou to strategie, které pomáhají žákům učit se učit)
5. afektivní strategie	strategie, které se týkají emocionální stránky procesu učení (např. odbourávání obav, uvědomování si pocitů a nálad aj.)
6. sociální strategie	strategie rozvíjející schopnost požádat si o pomoc v komunikační situaci, vyhledávání komunikace s rodilým mluvčím aj.)

Zdroj: Oxfordová (sec.cit. Janíková 2011, s. 62)

3.2.5 Učení se cizímu jazyku pomocí řešení úloh řečového typu

Janíková (2011) uvádí, že za jednu z neaktuálnějších výukových metod cizojazyčného vzdělávání můžeme považovat metodu učení se cizím jazykům pomocí řešení úloh řečového typu (task-based language learning). Dle Skalkové (sec. cit. Janíková, 2011) můžeme tuto metodu z hlediska obecné didaktiky zařadit do metod dialogických, protože je založena na přímé interakci mezi vyučujícím a žáky anebo mezi žáky navzájem. Muller-Hartmann a Schockerová von Dirfurth (sec. cit. Janíková, 2011) charakterizují úlohy řečového typu pomocí šesti znaků, jimiž se mají vyznačovat.

Úloha je pracovním plánem

Úloha má za úkol naplánovat žákovi jeho aktivitu, přičemž ale nelze odhadovat, do jaké míry se žák tohoto plánu bude držet. Hlavním a primárním záměrem je u žáka iniciovat takové aktivity, v nichž může užít jazyk v jeho komunikativní formě.

Těžiště je při zpracování úloh v obsazích sdělení, ne primárně na jejich jazykové formě

Tento znak úzce souvisí s předchozím kritériem. Zde se výrazně projeví hlavně individuální zvláštnosti flexibilní (emoce a motivace) a zvláštnosti související s individuálními učebními styly a strategiemi.

Úloha umožňuje používání jazyka v situaci blízké se každodenní realitě

Zadané úkoly by měly žáky připravovat na reálné situace nebo být alespoň co nejvíce přiblíženy k životní realitě a snažit se o podporu autentičnosti.

Úloha se může zaměřit na rozvoj všech řečových dovedností

Výuka na bázi řešení úloh se považuje za jednu z nejefektivnějších a nejvhodnějších při osvojování cizího jazyka v mluvené i psané podobě. Úlohy řečového typu ovlivňují a rozvíjí všechny řečové dovednosti, tedy i čtení s porozuměním a poslech.

Úloha u žáků stimuluje kognitivní procesy

Tyto procesy jsou stimulovány tehdy, pokud je během jejich zpracování nutné řešit nějaký problém nebo jsou vyhledávány či hodnoceny určité informace.

Úloha má jasně formulovaný očekávaný komunikativní cíl

U žáků se můžeme setkat s různým a individuálním řešením úloh. Důležitým však zůstává, jasně definovat nejen cíl, ale také obsah.

3.2.6 Projektová metoda

V této metodě se velmi jasně odráží i prvky činnostní výuky, celostního učení, autonomního učení a učení se jazykům pomocí řešení úloh řečového typu. Žáci si osvojují zejména jazyk v jeho komunikativní formě, ale zároveň dochází k rozvoji klíčových kompetencí, jako jsou kompetence sociální, pracovní, komunikativní a jiné. Umožňují do procesu vnést své vlastní zájmy, pocity, emoce, talent a motiv. Je tedy možné tvrdit, že tato metoda reflektuje ve velké míře individuální zvláštnosti žáka (Janíková, 2011).

4 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice je předškolní vzdělávání poskytováno zejména v mateřských školách, které se přijetím zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání staly právoplatnou součástí českého školského systému a získaly status školy (do té doby byly mateřské školy zařazeny mezi školská zařízení) (RVP PV, 2018.)

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami, včetně mateřských škol zřízených podle § 19 odst. 9 školského zákona a mateřskými školami lesními. Dětem s odloženou školní docházkou je umožněno navštěvovat přípravné třídy na základních školách. Od 1. 9. 2016 se předškolní vzdělávání vymezuje pro děti od 3 do 6 let, avšak školní zákon umožňuje odložení povinné školní docházky nejdéle do zahájení školního roku, ve kterém dítě dosáhne osmi let. S účinností od 1. 9. 2020 nastane změna ve věkovém vymezení předškolního vzdělávání tak, že předškolní vzdělávání se bude organizovat pro děti od 2 zpravidla do 6 let. Od 1. 1. 2017 je předškolní vzdělávání od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pěti let, do zahájení povinné školní docházky povinné. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy, které mohou být homogenní, nebo heterogenní, a to v různých věkových kategoriích. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je možné organizovat v běžných třídách mateřských škol nebo ve třídách zřizovaných podle § 19 odst. 9 školského zákona, popřípadě ve školách zřízených podle § 19 odst. 9 školského zákona. Poskytování předškolního vzdělávání je veřejnou službou (RVP PV, 2018). Bartoníková (sec. cit. Bytešniková, 2012) uvádí, že pedagog v mateřské škole musí mít odbornou kvalifikaci, která je zakotvena v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, kde je uvedeno v § 6 potřebné vzdělání pro výkon tohoto povolání. Mluvíme o středním, vyšším odborném nebo vysokoškolském studiu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy, v oblasti pedagogických věd zaměřeném na přípravu učitelů prvního stupně základní školy, vychovatelství nebo pedagogiku volného času a vzdělání v programu celoživotního vzdělávání zaměřeném na přípravu učitelů mateřské školy.

4.1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) vznikl v souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice a školským zákonem. Od roku 2002 se ověřovala funkčnost RVP PV a v roce 2004 vstoupil tento program v platnost. Tím došlo k tomu, že se mateřské školy staly součástí vzdělávacího systému a řídí se podle vzdělávacího programu stejně jako základní nebo střední školy (Kořátková, 2014).

RVP PV vymezuje požadavky, podmínky a pravidla institucionálního vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovuje elementární vzdělávací základ, na který navazuje základní vzdělávání a který slouží jako východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů (RVP PV, 2018). RVP PV je závazný od roku 1. 9. 2007 pro všechny mateřské školy spadající do sítě mateřských škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Kořátková, 2014). Obsah RVP PV je rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí:

Dítě a jeho tělo

Záměrem této oblasti je stimulovat a podporovat vývoj dítěte, podporovat fyzickou pohodu, zlepšovat tělesnou zdatnost, vést děti ke zdravým životním návykům a postojům, učit děti sebeobslužným činnostem a jiné.

Dítě a jeho psychika

Tato oblast se zaměřuje na podporu duševní pohody, rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů, emocí a vůle. Tato oblast je rozpracována do tří podoblastí, a to:

- Jazyk a řeč;
- Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace;
- Sebepojetí, city a vůle.

Dítě a ten druhý

V této oblasti je záměrem podporovat utváření vztahů mezi dětmi, posilovat jejich vzájemnou komunikaci a rozvíjet vztahy k ostatním lidem.

Dítě a společnost

Záměrem této oblasti je uvést dítě do světa materiálních i duchovních hodnot, seznámit je se společenstvím ostatních lidí a s pravidly společenského soužití.

Dítě a svět

Zde je záměrem podnítit u dítěte elementární povědomí a okolním světě, životním prostředí a globálních problémech celosvětového rozsahu.

Každá vzdělávací oblast je rozpracována do těchto kategorií: dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Tyto kategorie se navzájem prolínají a propojují. Dílčí cíle vyjadřují, co by měl učitel u dítěte podporovat. Vzdělávací nabídka představuje soubor činností vhodných k dosažení cílů a výstupů. Očekávané výstupy jsou formulovány pro dobu, kdy dítě

předškolní vzdělávání ukončuje, ale jejich dosažení není povinné. Každé dítě může na konci předškolního vzdělávání dosahovat jiné míry odpovídající jeho individuálním potřebám (RVP PV, 2018).

Je třeba dbát na smysluplné propojení všech oblastí, aby všechny oblasti byly vyvážené a žádná nebyla opomíjena.

RVP PV vymezuje podmínky předškolního vzdělávání, které musí být dodržovány, ale dává pedagogům dostatečné množství volného prostoru pro tvorbu vlastního ŠVP, který by měl vyhovovat dětem ve třídě, učiteli a místním podmínkám a možnostem mateřské školy. V RVP PV jsou taktéž obsaženy klíčové kompetence, které by měl vzdělávací proces podporovat a kterými by mělo dítě být na konci předškolního vzdělávání vybaveno.

Mezi klíčové kompetence řadíme:

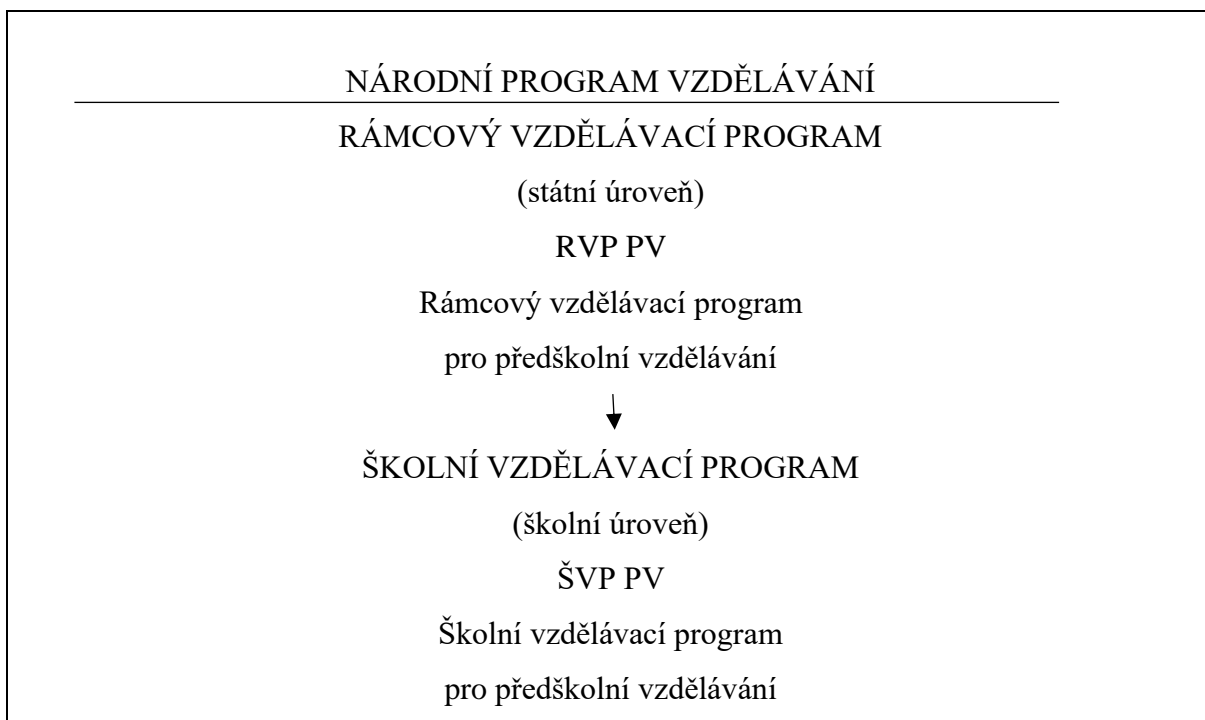
- 1) kompetence k učení;
- 2) kompetence k řešení problémů;
- 3) kompetence komunikativní;
- 4) kompetence sociální a personální;
- 5) kompetence činnostní a občanské.

4.1.2 Školní vzdělávací program

Každá mateřská škola si vytváří vlastní školní vzdělávací program, který vychází z rámcového vzdělávacího programu. Je zcela na školách, jak si školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) utvoří a jak ho zpracují. Jediným společným požadavkem je formování obsahu do integrovaných bloků. Integrované bloky se prolínají a vytváří vztah ke vzdělávacím oblastem z RVP PV. Mohou mít podobu tematických celků, projektů nebo programů. Integrované bloky na sebe navazují, doplňují se, plynule přecházejí jeden do druhého.

Stručný přehled kurikulární struktury předškolního vzdělávání v České republice, viz Tabulka č. 5.

Tabulka 5: Stručný přehled kurikulární struktury předškolního vzdělávání v ČR

Zdroj: RVP PV (2018, s. 4)

Průcha (2011) uvádí, že ve většině zemí v Evropské unii projde předškolním vzděláváním skoro až 90 % populace, konkrétně v České republice je to zhruba 88 % dětí. *„Předškolní vzdělání je výsledkem výchovně vzdělávacího procesu. Usnadňuje dítěti jeho další životní dráhu a vytváří optimální předpoklady pro jeho další vzdělávací cestu. Smyslem předškolního vzdělávání není formovat dítě podle určité představy, ale vytvořit pro každého jedince dobré předpoklady pro pokrování ve vzdělávání.“* (Opravilová, 2016, s. 14).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALÝZA ROZVOJE KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU VE DVOJJAZYČNÉ TŘÍDĚ MATEŘSKÉ ŠKOLY

5.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A METODOLOGIE

Hlavním cílem výzkumného šetření je analýza vlivu dvojjazyčného vzdělávání na rozvoj komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve všech jazykových rovinách a sleduje v určitém časovém segmentu jejich progresi, stagnaci či regresi.

Mimo hlavní cíl byly stanoveny dva dílčí cíle:

DC1: Prvním dílčím cílem je zjistit a popsat, jak probíhá výuka ve dvojjazyčné třídě.

DC2: Druhým dílčím cílem je zachytit a popsat adaptaci dětí v této třídě.

Na základě hlavního cíle a dílčích cílů výzkumného šetření byly stanoveny **výzkumné otázky:**

- Jakým nejčastějším způsobem rozvíjí pedagogové komunikační schopnost v jednotlivých jazykových rovinách ve dvojjazyčné třídě?
- Jak probíhá výuka ve dvojjazyčné třídě mateřské školy a jaké výukové metody jsou používány?
- Jak probíhá adaptace u dětí a jakým způsobem napomáhají učitelky dětem adaptaci zvládnout?

Metodologie výzkumného šetření

Praktická část diplomové práce byla zpracována monografickou procedurou pomocí kvalitativního výzkumu. Pro kvalitativní výzkum není jednotná definice a odborníci na něj pohlíží různými úhly pohledu. Podle Švaříčka (2007, s. 17) se jedná o „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.*“ Metodolog Creswell (2017, s. 12) definuje kvalitativní výzkum jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání určitého sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

Data potřebná k vypracování případových studií byla získána na základě použití následujících technik:

- přímé pozorování (vlastní pozorování v mateřské škole);
- analýza a vyhodnocení orientačního diagnostického testu;
- polostrukturovaný rozhovor (s rodilou mluvčí, učitelkou a dětmi).

V rámci výzkumného šetření byl u sledovaných dětí proveden vstupní a výstupní diagnostický orientační test, který analyzoval vývoj oblastí v rámci jednotlivých jazykových rovin. Orientační záznamové archy a aktivity k analýze komunikační schopnosti byly vypracovány s pomocí publikace Diagnostika dítěte předškolního věku (Bednářová a Šmardová, 2011).

- Morfologicko-syntaktická rovina: úkoly jsou cílené na schopnost mluvit v krátkých větách a užívat gramatická pravidla (rozlišuje mezi jednotným a množným číslem, pozná nesprávně utvořenou větu, tvoří souvětí souřadná a podřadná, správně užívá časy a slovní druhy, mluví gramaticky správně, pozná nesprávně utvořenou větu a do příběhu doplní slovo ve správném tvaru.);
- Lexikálně-sémantická rovina: úkoly sledují úroveň porozumění řeči (pojmenuje běžné věci na obrázku, správně používá slova ano a ne, reprodukuje jednoduchou říkanku, ukáže obrázek podle aktuální situace, spontánně vypráví podle obrázku, sestaví dějovou posloupnost, tvoří protiklady, pojmenuje nesmysl na obrázku a interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu.);
- Foneticko-fonologická rovina: úkoly sledují artikulační obratnost, tj. vyslovování slov, ve kterých je tupá i ostrá sykavka, měkká a tvrdá slabika, vyslovování souhláskových shluků a taktéž se zaměřují na přirozený řečový projev;
- Pragmatická rovina: otázky jsou směřovány ke spontánnímu užívání řeči v sociálním kontextu tj. (pomocí řeči dosahuje cíle, vysloví své jméno, jména sourozenců, kamarádů, předá krátký vzkaz, spontánně mluví o zážitcích, dokáže zformulovat otázku a dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu).

Diplomová práce byla zpracována dle následujícího harmonogramu, viz Tabulka č. 6.

Tabulka 6: Harmonogram zpracování diplomové práce

březen 2019–únor 2020	analýza odborné literatury
říjen 2017–březen 2020	realizace výzkumu
říjen 2019–březen 2020	vypracování teoretické části
březen 2020	dokončení práce a odevzdání

Zdroj: Autorka diplomové práce

Realizace vlastního výzkumu probíhala v období od října roku 2017 a dokončena byla v březnu roku 2020. Jednotlivé výzkumné kroky byly podniknuty následovně, viz Tabulka č. 7.

Tabulka 7: Harmonogram jednotlivých výzkumných kroků

říjen 2017	zachycení výzkumného vzorku
říjen 2017	akreditovaný kurz – Metodika výuky angličtiny pro předškolní děti, Steve Watts
říjen 2017–březen 2020	realizace výzkumu, sběr dat
březen 2020	vyhodnocení výzkumu

Zdroj: Autorka diplomové práce

5.2 CHARAKTERISTIKA MÍSTA ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření probíhalo v Mateřské škole v Uherském Hradišti. Budova mateřské školy se nachází v klidném prostředí městské části Mařatice. Je obklopena rozlehlou zahradou se vzrostlými stromy. Na školní zahradě stojí dvě zastřešená pískoviště a velké hrací centrum se skluzavkou a lezeckými stěnami.

Mateřská škola se skládá ze tří heterogenních tříd. Ve dvou třídách probíhá klasická výuka v českém jazyce a ve třetí třídě probíhá celodenní dvojjazyčná výuka v česko-anglickém jazyce. Všechny třídy jsou naplněny maximálně do počtu 15 dětí, protože je kladen důraz na individuální péči dětem. Dětem se věnují v každé třídě dvě paní učitelky. Ve třídách, kde probíhá výuka pouze v českém jazyce, jsou to učitelky česky hovořící a ve třídě s dvojjazyčnou výukou je to jedna paní učitelka hovořící česky a jedna rodilá mluvčí, která má taktéž odpovídající pedagogické vzdělání.

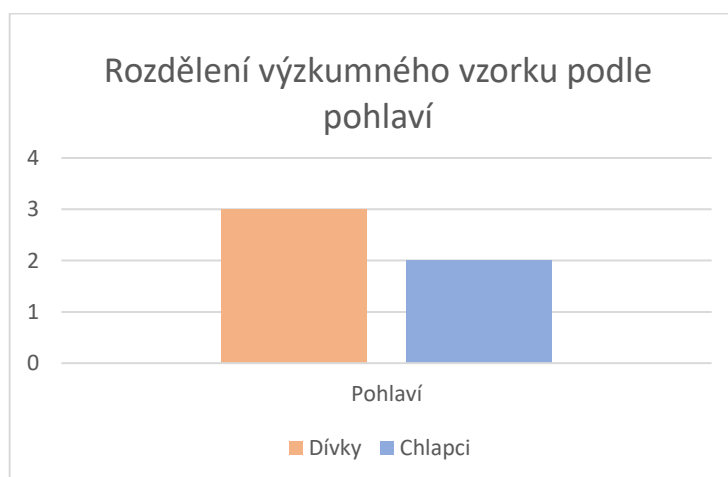
Všechny třídy jsou nově vybaveny a nachází se v nich nejmodernější prostředky pro výuku. Třídy disponují nadstandardním vybavením – dataprojektory, klimatizace, Wi-Fi, počítače, interaktivní televize a další interaktivní pomůcky pro výuku. Vedení školky se neustále snaží o modernizaci a doplňování kvalitních vzdělávacích potřeb. Mateřská škola

je otevřena po celý rok, včetně letních prázdnin, provozní doba je od 6.00 do 18.00 hodin. Výuka ve všech třídách probíhá formou her, básniček, písniček, zábavných forem a metod práce. Je kladen důraz na rodinný a citlivý přístup jak k dětem, tak k rodičům. Ve dvojjazyčné třídě je cílem připravovat děti ke zkouškám Cambridge. Děti mohou pokračovat v návaznosti na výuku do základní školy, která tvoří s mateřskou školou jeden subjekt.

5.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Pro výzkum bylo vybráno pět dětí různého pohlaví, viz Graf č. 1. Tyto děti tvoří různé věkové kategorie. Z důvodu anonymity a obecného nařízení o ochraně údajů (GDPR) jsou jména dětí fiktivní, avšak ostatní údaje (věk, délka docházky do dvojjazyčné, dále pak rodinná a osobní anamnéza) uvedené v jednotlivých případových studiích jsou autentické. Nezmar (2017, s. 22) popisuje GDPR jako: „*Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (anglicky General Data Protection Regulation, zkratka GDPR), plným názvem nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES) představuje právní rámec ochrany osobních údajů platný na celém území Evropské unie, který hájí práva jejích občanů proti neoprávněnému zacházení s jejich daty a osobními údaji.*“

Graf 1: Rozdělení výzkumného vzorku dle pohlaví

Zdroj: Autorka diplomové práce

5.4 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Vlastní výzkumné šetření probíhalo v několika etapách. V první etapě došlo k zachycení výzkumného vzorku a sestavení osobní a rodinné anamnézy. Ve druhé etapě bylo s vybranými dětmi provedeno vstupní orientační šetření a uskutečněn rozhovor s vyučujícími. Třetí a poslední etapou bylo provedení výstupního orientačního šetření a rozhovory s vyučujícími, v této etapě došlo taktéž k vyhodnocení nasbíraných dat.

5.5 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 1

- Jméno: Eliška;
- Věk při zahájení šetření: 3 roky;
- Věk při závěrečném šetření: 5 let.

Rodinná a osobní anamnéza

Eliška pochází z úplné rodiny a nemá žádné sourozence. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání. Do dvojjazyčné třídy nastoupila ve dvou letech. Její adaptace probíhala bez problémů a anglický jazyk pro ni nebyl cizí, protože maminka se snažila Elišku seznamovat s anglickým jazykem již od narození. Již při vstupním šetření měla osvojená základní slova, jako jsou barvy nebo zvířata.

Ráda si hraje, prohlíží knihy a zpívá. Eliška je klidná, pozorná a přátelská dívka. Při sebeobsluze je naprosto samostatná a pečlivá. V oblasti hrubé motoriky je zdatná a žádná překážka jí nedělá problém. Zvládá i náročnější a nerovnoměrný terén. Jemná motorika a kresba odpovídá věku, taktéž i zrakové rozlišování a poznávání základních barev. Menší problém jí dělá vnímání prostoru, přesněji užívání předložkových vazeb. Vnímání času a časoprostorovou orientaci si stále upevňuje, zatím není ustálená. Matematické představy jsou mírně podprůměrné, obtíže jí působí zejména orientace v číselné řadě. V rámci prosociálních vztahů je Eliška vždy nápomocná, pozitivně naladěná, empatická a velmi citlivá. Umí se vcítit do kamarádů a domluvit se s nimi. Dokáže přijmout autority a zakládá si na dodržování pravidel. Má zcela osvojená prosociální slova – děkuji, prosím, pozdravy a jiné.

5.5.1 10/2017 (vstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Eliška obsahově i věcně odpovídala správně na mé otázky i přesto, že její výpovědi nebyly rozvinuté. Popis obrázků byl stručný a většinou jednoslovný. Jeví zájem o obrázkové

knihy. Krátké říkanky i básničky reprodukovala s nejistotou a potřebovala občas slovně dopomoci. Začíná chápat jednoduché protiklady, ale občas potřebuje více času k pochopení a vyjádření.

Tabulka 8: Lexikálně-sémantická rovina (Eliška)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pojmenuje běžné věci na obrázku		✓	
	Správně používá slovo ano/ne	✓		
	Reprodukuje říkanku		✓	
	Ukáže na obrázku činnost		✓	
	Chápe jednoduché protiklady		✓	
	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“		✓	

Foneticko-fonologická rovina

Její řečový projev je přiměřený věku, rozvážný a smysluplný. V rámci artikulace má obtíže s výslovností sykavek C, S, Z a Č, Š, Ž, jinak nejsou ve výslovnosti jiné obtíže. Výše uvedené obtíže jsou zatím vzhledem k věku fyziologické. Mírný problém má Eliška s artikulační obratností, kdy obtížně a nesprávně vyslovuje slova, kde se nachází ostrá i tupá sykavka či měkká a tvrdá slabika

Tabulka 9: Foneticko-fonologická rovina (Eliška)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
3 roky	Výslovnost		C, S, Z, Č, Š, Ž, J	
	Artikulační obratnost		-	✓

Morfologicko-syntaktická rovina

U Elišky začínají být v řečovém projevu zastoupeny všechny slovní druhy, převážně však podstatná jména a slovesa. V rámci tvarosloví se občas objevují dysgramatismy, ale tyto odchylky si uvědomuje a většinou se ihned opraví. Eliška mluví spíše stručně, souvětí zatím netvoří.

Tabulka 10: Morfologicko-syntaktická rovina (Eliška)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Mluví v rozvinutých větách			✓
	Rozlišuje jednotné a množné číslo	✓		
	Skloňuje		✓	
	Tvoří souvětí souřadná			✓
	Tvoří souvětí podřadná			✓

Pragmatická rovina

Eliška řekne svoje jméno, příjmení i jména svých rodičů. Ví, kde rodiče pracují a co je náplní jejich práce. Při komunikaci se začínají objevovat prvky gestikulace. Obtížněji udržuje oční kontakt. Zatím se moc nepokouší o dialog, ale zdvořilostní návyky má osvojeny. Taktéž užívá prosociálních slov – prosím, děkuji a jiné. O svých zážitcích, pocitech a potřebách dokáže mluvit, ale potřebuje dopomoci k vyjádření myšlenky.

Tabulka 11: Pragmatická rovina (Eliška)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pomocí řeči dosahuje cíle	✓		
	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků	✓		
	Předá krátký vzkaz		✓	
	Spontánně informuje o zážitcích		✓	
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			✓

5.5.2 3/2020 (výstupní orientační vyšetření)**Lexikálně-sémantická rovina**

V rámci této roviny dělá Elišce menší problém sestavit dějovou posloupnost podle obrázku či spontánně převyprávět pohádku ve správné chronologii. Avšak při poslechu pohádky či příběhu je soustředěná a děj nebo obsah sdělení chápe. Popis obrázku je rozsáhlý a víceslovný, někdy i vícevětý. Problém nemá ani s realizací obsáhlejších pokynů s několika úkoly.

Tabulka 12: Lexikálně-sémantická rovina (Eliška)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	✓		
	Sestaví dějovou posloupnost		✓	
	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku	✓		
	Umí z paměti kratší texty	✓		
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu		✓	
	Realizuje komplikovanější pokyny	✓		

Foneticko-fonologická rovina

Výslovnost je v normě, odpovídá věku a nejsou shledány žádné problémy s výslovností všech hlásek. Řečový projev je klidný a přirozený. Artikulační obratnost má již zcela zautomatizovanou a bezchybnou.

Tabulka 13: Foneticko-fonologická rovina (Eliška)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
5 let	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Eliška užívá správně všechny časy a v jejím řečovém projevu jsou zastoupeny všechny slovní druhy. Mluví gramaticky správně a dysgramatismy se neobjevují. Tvoří věty souřadné i podřadné a také poznává nesprávně utvořenou větu. Do vět doplňuje slova ve správném tvaru.

Tabulka 14: Morfologicko-syntaktická rovina (Eliška)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		
	Pozná nesprávně utvořenou větu	✓		
	Doplňuje slova ve správném tvaru	✓		

Pragmatická rovina

Eliška si ráda povídá především s vrstevníky a vyhledává komunikační partnery, kteří s ní budou aktivně mluvit, polemizovat nad knihami a encyklopediemi. Při navázání řečového projevu s dospělými je velmi aktivní a snaží se o tvorbu dialogu, konverzační pravidla má osvojena. Zná svoji přesnou adresu i adresu, kde bydlí její nejlepší kamarádka. O svých zážitcích vykládá s nadšením. Při komunikaci užívá i prvky neverbální komunikace. Oční kontakt je stálý a přiměřený k řečovému projevu.

Tabulka 15: Pragmatická rovina (Eliška)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi	✓		
	Zná svoji adresu	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Dokáže zformulovat otázku	✓		
	Dodržuje pravidla konverzace	✓		

5.5.3 Komparace vstupního a výstupního vyšetření**Lexikálně-sémantická rovina**

Při vstupním šetření byly Eliščiny odpovědi velmi málo rozvinuté spíše jednoslovné. Popis obrázku byl stručný, básničky reprodukovala s nejistotou a občas měla problém s pochopením protikladů. Při výstupním šetření byly její odpovědi rozsáhlé, vícevětne

a celkově rozvinuté. Básničky a říkanky reprodukovala správně a s větší jistotou. Celkově byl její řečový projev více bohatý a byla si při komunikaci více jistá.

Foneticko-fonologická rovina

Při vstupním šetření Eliška špatně vyslovovala hlásky C, S, Z a Č, Š, Ž, problém měla také s artikulační obratností, kdy jí dělalo obtíže vyslovovat slova, kde se nacházela tupá a ostrá sykavka nebo měkká a tvrdá slabika. Tyto výše uvedené obtíže při výstupním šetření nebyly zaznamenány. Její řečový projev byl srozumitelný a se správnou výslovností všech hlásek.

Morfologicko-syntaktická rovina

Při vstupním šetření Eliška vůbec nemluvila v rozvinutých větách, netvořila souvětí souřadné ani podřadné a problémy měla i se správným skloňováním. Při výstupním šetření mluvila Eliška gramaticky správně, upravil se problém se špatným skloňováním, užívala správně všechny časy a mluvila v rozvinutých souvětích.

Pragmatická rovina

Při vstupním šetření měla Eliška problémy s udržení očního kontaktu, nepokoušela se o dialog a nejevila zájem o navazování konverzace. Při sdělování svých zážitků potřebovala občas dopomoci s vyjádřením myšlenky. Při výstupním šetření Eliška aktivně navazovala konverzaci s vrstevníky i s dospělými. Dokázala udržet oční kontakt po celou dobu komunikace.

5.6 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 2

- Jméno: Martin;
- Věk při zahájení šetření: 4 roky;
- Věk při závěrečném šetření: 6 let.

Rodinná a osobní anamnéza

Martin pochází z úplné rodiny. Má mladšího sourozence, který taktéž navštěvuje dvojjazyčnou třídu. Matka má vysokoškolské vzdělání a otec má výuční list. Do dvojjazyčné třídy nastoupil ve třech letech. Předtím chodil jeden rok do běžné třídy mateřské školy. Jeho adaptace byla náročnější, ale vše zvládl v poměrně krátké době. Problém mu dělalo odloučení od matky. Nicméně časem si vybudoval k paní učitelkám důvěryhodnost a problémy s odloučením a s adaptací vymizely. Z pohledu přijetí anglického jazyka nebyly shledány žádné

překážky. Martina anglický jazyk baví a těší se z každého nového osvojeného slova. Anglický jazyk pro něj taktéž nebyl cizí, protože s matkou navštěvoval kurzy anglického jazyka pro děti. Martin rád tvoří, zajímá se o technické věci a rád zastupuje profese dospělých osob. Má rád hudbu a pohybové dovednosti. Při sebeobsluze je samostatný a dopomáhá mladším dětem. V oblasti hrubé motoriky je zdatný, hbitý a rád vyhledává aktivity spojené s pohybem. Nerovnoměrný terén pro něho není překážkou, ba naopak je pro něj výzvou. Jemná motorika a kresba odpovídá věku, taktéž i zrakové rozlišování. Barvy rozeznává jak základní, tak odvozené. Vnímání času a časoprostorovou orientaci má již osvojené přiměřeně věku. Matematické představy jsou průměrné a nebyly shledány žádné odchylky. V rámci prosociálních vztahů je Martin velmi empatický a citlivý. Má rád, když se dodržují pravidla a jedná se vždy spravedlivě. Těžce nese hádky a výměnu názorů se svými vrstevníky. Autority uznává a sám se snaží jít mladším dětem příkladem.

5.6.1 10/2017 (vstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Martin ukáže obrázek podle aktuální situace a velmi stručně ho dokáže i popsat. S vyprávěním podle obrázku potřeboval dopomoci především s hledáním správných přídavných jmen. Jednoduché protiklady chápe a taktéž je dokáže sám tvořit. Při poslechu pohádek je pozorný, ale pokud je pohádka nebo příběh delší, má menší problém s koncentrací a udržením pozornosti. Potřebuje pobízet ke zvládnutí situace.

Tabulka 16: Lexikálně-sémantická rovina (Martin)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Ukáže obrázek podle aktuální situace	✓		
	Spontánně vypráví podle obrázku		✓	
	Chápe jednoduché protiklady	✓		
	Poslouchá pohádky a chápe děj		✓	

Foneticko-fonologická rovina

Řečový projev je u Martina rozpačitý, ale smysluplný. V rámci artikulace má problémy s vyslovováním hlásek R a Ř, jinak ve výslovnosti nejsou žádné odchylky. Výše uvedené obtíže jsou zatím vzhledem k věku fyziologické.

Tabulka 17: Foneticko-fonologická rovina (Martin)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
4 roky	Výslovnost		R, Ř	
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Martin ve svém projevu užívá všech slovních druhů a mluví gramaticky správně. Správně užívá všechny časy. Ve spontánním projevu zřídka tvoří souvětí podřadná. Při obrázkovém čtení velmi správně doplnil všechna slova ve správném tvaru a sám měl tendence pohádku dovyprávět.

Tabulka 18: Morfologicko-syntaktická rovina (Martin)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Tvoří souvětí podřadná		✓	
	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		

Pragmatická rovina

Martin je velmi bystrý a vnímavý kluk. Velmi rychle si zapamatuje nové poznatky a informace, rád se o tyto nové vědomosti dělí s ostatními. Pokud Martinovi vrstevníci nepochopí jeho projev nebo nemají zájem o nové informace, bere to dost osobně a přemýšlí, zda právě on nepodal výklad špatně. Zná jména všech blízkých, se kterými je v kontaktu. Při předávání vzkazů si Martin několikrát předávanou informaci opakuje, aby nedošlo z jeho strany k nějaké záměně informací. Pokud vypráví o příjemných zážitcích, je v jeho projevu vidět i slyšet nadšení a radost, neustále však kontroluje, zda komunikační partner vnímá jeho sdělení a zda mu porozuměl. Občas vkládá do projevu otázky typu: „Víš?“ nebo „Rozumíš mi?“.

Tabulka 19: Pragmatická rovina (Martin)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci	✓		

5.6.2 Rok 3/2020

Lexikálně-sémantická rovina

Martin velmi rád dává hádanky, pokud se však někomu nedaří hádanku uhodnout, ochotně a rád mu řekne řešení, které ještě podloží důvodem, proč tomu tak je. Při sestavování děje pohádky podle obrázku si velmi vnímavě prohlíží každý detail obrázku, aby nedošlo k záměně obrázků a aby byla opravdu dodržena správná chronologie pohádky. Menší obtíže mu dělá reprodukovat říkanku nebo se naučit kratší text z paměti. Pokud dojde k výpadku paměti, hledá podporu a pomoc s navázáním textu u ostatních. Při interpretaci pohádky bez obrázkového podkladu je jistější než s ním. Důvodem je, že může vkládat do textu své myšlenky, nápady a zapojit svoji bujnou fantazii. Při realizování pokynů dochází k přerýkávání jednotlivých kroků, aby vše správně zvládl.

Tabulka 20: Lexikálně-sémantická rovina (Martin)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	✓		
	Sestaví dějovou posloupnost	✓		
	Reprodukuje říkanku		✓	
	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku	✓		
	Umí z paměti kratší texty		✓	
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu	✓		
	Realizuje komplikovanější pokyny	✓		

Foneticko-fonologická rovina

Martin má problémy s výslovností hlásky R a Ř. Hlásky R mu občas naskočí ve spontánním řečovém projevu. Pokud má ale záměrně vyslovit slova a soustředit se na správnou výslovnost slov obsahujících tuto hlásku, nedaří se mu. Ř nevyslovuje ani v záměrně opakovaných slovech, ani ve volném projevu. V rámci artikulační obratnosti nejsou žádné obtíže.

Tabulka 21: Foneticko-fonologická rovina (Martin)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
6 let	Výslovnost		R, Ř	
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Martin užívá všechny časy a všechny slovní druhy. Jeho projev je velmi pestrý v rámci užívání slovních druhů. Mluví gramaticky správně a taktéž pozná nesprávně utvořenou větu. Nesprávně utvořené věty mu připadají legrační. V rámci obrázkového čtení nemá žádné obtíže a všechna slova doplnil ve správném tvaru.

Tabulka 22: Morfologicko-syntaktická rovina (Martin)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		
	Pozná nesprávně utvořenou větu	✓		
	Doplňuje slova ve správném tvaru	✓		

Pragmatická rovina

Martin má rád komunikaci a pobízí vrstevníky k vedení společných úvah třeba nad knihami. Řečový kontakt navazuje velmi citlivě a empaticky. Martin zná svoji adresu a dokáže popsat i blízké okolí svého domova. Rád vypráví o svých zážitcích. V rámci dodržování pravidel komunikace je velmi citlivý a vnímavý. Občas u něho dochází ke zklamání, pokud nenajde u svých kamarádů pochopení.

Tabulka 23: Pragmatická rovina (Martin)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi	✓		
	Zná svoji adresu	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Dokáže zformulovat otázku	✓		
	Dodržuje pravidla konverzace	✓		

5.6.3 Komparace vstupního a výstupního vyšetření

Lexikálně-sémantická rovina

Při vstupním šetření Martin velmi stručně odpovídal na otázky a popis obrázků byl převážně jednoslovný. Mírné potíže mu dělalo udržet koncentraci a pozornost při poslechu delší pohádky nebo příběhu. Při výstupním šetření byl jeho řečový projev rozvinutější a bohatší. Přetrvával menší problém s reprodukcí básniček, kdy při výpadku slova potřebuje pomoc, poté zase plynule naváže a pokračuje.

Foneticko-fonologická rovina

Při vstupním šetření měl Martin potíže s výslovností hlásek R a Ř, kdy ani jednu hlásku nevyslovil. Potíže v artikulační obratnosti neměl. Při výstupním šetření mu začala hláska R naskakovat ve volném řečovém projevu, problém s výslovností hlásky Ř nadále přetrvával.

Morfologicko-syntaktická rovina

Při vstupním šetření Martin správně užíval všechny časy, mluvil gramaticky správně a v jeho řečovém projevu byly zahrnuty všechny slovní druhy. Při výstupním šetření nebyla zaznamenána žádná změna oproti vstupnímu šetření.

Pragmatická rovina

Při vstupním šetření se jevil Martin jako velmi vnímavý kluk. Mluvil spontánně a rád se o své zážitky děлил. Bez problému dokázal předat krátký vzkaz. Při výstupním šetření velmi

citlivě navazoval kontakt, rád a s nadšením vyprávěl o svých zážitcích a o věcech, které ho zajímají. Dokázal vyslovit myšlenky, pocit i potřebu. Pomocí řeči dosahuje svého cíle.

5.7 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 3

- Jméno: Nikola;
- Věk při zahájení šetření: 4 roky;
- Věk při závěrečném šetření: 6 let.

Rodinná a osobní anamnéza:

Nikola pochází z neúplné rodiny. Rodiče se rozvedli, když jí byly 2 roky. Vyrůstá s matkou a s otcem tráví každý druhý víkend. Nemá žádné sourozence. Matka i otec mají středoškolské vzdělání. Do dvojjazyčné třídy nastoupila ve čtyřech letech. Její adaptace probíhala klidně. Nikola navštěvovala běžnou třídu mateřské školy od svých tří let. V rámci přestupu do dvojjazyčné třídy měla menší problémy s navázáním kontaktu se svými spolužáky. Nikola je velmi citlivá dívka, při nástupu se jevila jako tichá a stranící kolektivu. Po čase však za pomoci paní učitelek dokázala navázat kontakt se svými spolužáky, spíše s děvčaty, postupem času mírné potíže s adaptací vymizely. Nikola měla při vstupu do dvojjazyčné třídy již osvojená základní slova anglického jazyka, protože navštěvovala kroužek anglického jazyka. Nikolu baví převážně tvoření, kreslení a realizování se ve výtvarných činnostech. Při sebeobsluze je samostatná a pečlivá. V oblasti hrubé motoriky je nejistá při zdolávání náročnějšího terénu a potřebuje povzbudit a případně pomoci. Jemná motorika a kresba je nadprůměrná vzhledem k věku, je vidět, že většinu času tráví tvořením a kreslením. Její výtvary jsou propracované a precizní. Vnímání času i prostorovou orientaci má zcela správně osvojenou. Matematické představy a dovednosti jsou průměrné a odpovídají věku. V rámci prosociálních vztahů je Nikola spíše zdrženlivá a vyčkává na názor a postoj ostatních. Dokáže přijmout autority a uposlechnout pokynů dospělých. Má osvojené zdvořilostní návyky.

5.7.1 10/2017 (vstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Nikola reagovala na mé otázky a úkoly spíše s rozvahou. Než něco vyslovila, dala si pauzu na rozmyšlenou. Její výpovědi však věcně i obsahově odpovídaly mým dotazům. Menší problém se jevil u spontánního vyprávění podle obrázku, kdy mluvila spíše tiše, ne vždy obsahově správně. Chápe jednoduché protiklady, pokud měla na výběr vždy správně utvořila dvojici, ale pokud měla sama tvořit, moc se jí nedařilo a potřebovala pomoci. Při poslechu

pohádek a příběhů je vždy velmi soustředěná a snaží se v maximální možné míře koncentrovat, bohužel ne vždy se jí podaří pochopit děj a správně ho sestavit.

Tabulka 24: Lexikálně-sémantická rovina (Nikola)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Ukáže obrázek podle aktuální situace	✓		
	Spontánně vypráví podle obrázku		✓	
	Chápe jednoduché protiklady	✓		
	Poslouchá pohádky a chápe děj		✓	

Foneticko-fonologická rovina

V rámci této roviny nebyla shledána žádná obtíž. Výslovnost je bezchybná a artikulační obratnost taktéž. Nikola v komunikaci nevyužívá moc neverbálních prvků komunikace a její hlasový projev je tišší.

Tabulka 25: Foneticko-fonologická rovina (Nikola)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
4 roky	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Nikola má na svůj věk řečový projev krásný a bezchybný. Tvoří rozvinutá souvětí, ale k jejich tvorbě potřebuje dostatek času a klid. Správně užívá všech časů a v jejím řečovém projevu jsou zastoupeny všechny slovní druhy. Mluví gramaticky správně.

Tabulka 26: Morfologicko-syntaktická rovina (Nikola)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Tvoří souvětí podřadná	✓		
	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		

Pragmatická rovina

Nikola zná jména svých rodičů a blízké rodiny. Při předávání vzkazu a informací je spíše stydlivá a potřebuje pobízení. I ve sdělování svých pocitů, zážitků a prožitků je střídmejší, ne moc sdílá. O konverzaci a vedení dialogu moc nejeví zájem. Spíše odpovídá v kratších větách a nesnaží se o navazování dalšího kontaktu.

Tabulka 27: Pragmatická rovina (Nikola)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků	✓		
	Předá krátký vzkaz		✓	
	Spontánně informuje o zážitcích		✓	
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci		✓	

5.7.2 Rok 3/2020**Lexikálně-sémantická rovina**

Nikola chápe jednoduché vtípy a hádanky, sama je však nerada aplikuje v kolektivu a mezi svými vrstevníky. Dějovou posloupnost sestaví bez problému a bez dlouhého váhání. Říkaný i kratší texty si dokáže zapamatovat, ale při jejich reprodukci před třídou je stydlivá a ostýchá se. Složitější pokyny realizuje, ale s rozvahou.

Tabulka 28: Lexikálně-sémantická rovina (Nikola)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	✓		
	Sestaví dějovou posloupnost	✓		
	Reprodukuje říkanku		✓	
	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	✓		
	Umí z paměti kratší texty	✓		
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu	✓		
	Realizuje komplikovanější pokyny	✓		

Foneticko-fonologická rovina

V rámci této roviny nebyla sledována žádná obtíž. Výslovnost je bezchybná a artikulační obratnost taktéž. Nikola v komunikaci začíná užívat prvků neverbální komunikace a dokáže udržet oční kontakt. Její hlasový projev je již hlasitější a rozváznější.

Tabulka 29: Foneticko-fonologická rovina (Nikola)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
6 let	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Nikola užívá správných časů ve svém řečovém projevu a aplikuje všechny slovní druhy. Pozná, když je nesprávně utvořená věta a sama ji správně opraví. Obrázkové čtení ji velmi bavilo a slova doplňovala ve správném tvaru. Mluví zřetelně, srozumitelně a gramaticky správně.

Tabulka 30: Morfologicko-syntaktická rovina (Nikola)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		
	Pozná nesprávně utvořenou větu	✓		
	Doplňuje slova ve správném tvaru	✓		

Pragmatická rovina

Nikola se aktivně zapojuje do rozhovorů mezi vrstevníky, navázání kontaktu jí nedělá problém. V rámci osobních informací je velmi znalá. Předání vzkazu ostatním jí taktéž nedělá problém a ochotně se toho ujme. O svých zážitcích dokáže dlouze vyprávět. Zformulování otázek jí nedělá problém. Pravidla konverzace dodržuje a respektuje.

Tabulka 31: Pragmatická rovina (Nikola)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi	✓		
	Zná svoji adresu	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Dokáže zformulovat otázku	✓		
	Dodržuje pravidla konverzace	✓		

5.7.3 Komparace vstupního a výstupního vyšetření

Lexikálně-sémantická rovina

Při vstupním šetření odpovídala Nikola na otázky s rozvahou a nechávala si na promyšlení odpovědi delší čas. Menší problém byl zaznamenán při volném popisu obrázku, kdy nebyl obsah její výpovědi vždy správný a její hlas byl tišší. Při poslechu pohádek byla koncentrovaná a soustředěná, ale obsah nebyl vždy správně pochopen. Při výstupním šetření byl hlasový projev zřetelnější a hlasitější. Popis obrázku byl obsahově správný. Dějovou

posloupnost i převyprávění pohádky podle obrázkového doprovodu sestavila souvisle a bez chyby.

Foneticko-fonologická rovina

Při vstupním šetření neměla Nikola žádný problém v rámci této roviny. Artikulační obratnost byla v pořádku a výslovnost všech hlásek byla správná. Při výstupním šetření začala Nikola používat v rámci řečového projevu prvky neverbální komunikace a její hlasový projev byl jistější a hlasitější.

Morfologicko-syntaktická rovina

Při vstupním šetření tvořila Nikola rozvinutá souvětí, správně užívala všechny časy a v jejím řečovém projevu byly zastoupeny všechny slovní druhy. Při výstupním šetření nebyla zaznamenána žádná změna oproti vstupnímu šetření.

Pragmatická rovina

Při vstupním šetření Nikola potřebovala při předávání vzkazů pobízet, aby svůj úkol dokončila. Při sdělování pocitů, prožitků a zážitků byla střídma, spíše nesdílná a její hlasový projev byl tišší. O vedení rozhovoru nejevila zájem a o navazování kontaktu z vlastní iniciativy se nepokoušela. Při výstupním šetření se Nikola aktivně zapojovala do konverzace a rozhovorů. Předání vzkazu a informací pro ni nebyl problém. O svých zážitcích vyprávěla v rozvinutých větách a s nadšením. Pravidla konverzace dodržuje a respektuje.

5.8 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 4

- Jméno: Adam;
- Věk při zahájení šetření: 3 roky;
- Věk při závěrečném šetření: 5 let.

Rodinná a osobní anamnéza:

Adam pochází z úplné rodiny. Oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní. Adam má mladšího sourozence. Do dvojjazyčné třídy nastoupil ve dvou letech. Jeho adaptace probíhala náročněji. Pro podporu adaptace v prvním týdnu bylo matce umožněno docházet s Adamem do třídy. S anglickým jazykem byl seznámen již před nástupem do dvojjazyčné třídy v rámci docházky do výukového centra anglického jazyka. Adam je klidné povahy, spíše pozoruje a nevyhledává aktivity, kde je více dětí najednou. Rád si hraje s autíčky, staví kostky

a konstruuje stavebnice. Při sebeobsluze je samostatný a dbá na čistotu kolem sebe. V oblasti hrubé motoriky je zdatný a zvládá i náročnější terén. Jemná motorika a kresba odpovídá věku, problém mu nedělá ani rozlišování základních barev. Časové vnímání i časoprostorová orientace je stále upevňována. Matematické představy jsou nadprůměrné vzhledem k věku. Orientuje se v číselné řadě do deseti a počítá do dvaceti. V rámci prosociálních vztahů je Adam spíše zdrženlivý vůči kolektivu, je to pozorovatel a nevyhledává kontakt. Pokud však ke kontaktu dojde, je empatický, klidný a komunikuje s dětmi adekvátně svému věku. Osvojené má také zdvořilostní návyky a autority respektuje.

5.8.1 10/2017 (vstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Adam velmi stručně a jednoslovně pojmenuje věci na obrázku, taktéž ukáže a pojmenuje jednoduché činnosti na obrázku. Správně dokáže používat slova ano, ne. V reprodukci říkanek se objevují menší potíže, pokud se cítí nejistý, potřebuje slovní podporu. Jednoduché protiklady chápe a taktéž je ukáže i na obrázku. Na otázky odpovídá velmi střídmě, ale obsahově správně.

Tabulka 32: Lexikálně-sémantická rovina (Adam)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pojmenuje běžné věci na obrázku	✓		
	Správně používá slovo ano/ne	✓		
	Reprodukuje říkanku		✓	
	Ukáže na obrázku činnost	✓		
	Chápe jednoduché protiklady	✓		
	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“		✓	

Foneticko-fonologická rovina

Adam má problém s výslovností hlásek K a G. Tyto hlásky v řeči úplně vynechává a nevysloví je v žádné části slova, jinak nejsou ve výslovnosti žádné obtíže. Adam je tišší a spíše naslouchá ostatním. Artikulační obratnost má již zcela zautomatizovanou a bezchybnou.

Tabulka 33: Foneticko-fonologická rovina (Adam)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
3 roky	Výslovnost		K, G	
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Adam netvoří rozvinuté věty, jeho sdělení jsou spíše jednoslovná či v rozsahu jedné nerozvinuté věty. Občas se v jeho řečovém projevu objevuje chybné užívání jednotného a množného čísla. Skloňování není vždy úplně správné. Souvětí souřadná ani podřadná netvoří vůbec.

Tabulka 34: Morfologicko-syntaktická rovina (Adam)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Mluví v rozvinutých větách			✓
	Rozlišuje jednotné a množné číslo		✓	
	Skloňuje		✓	
	Tvoří souvětí souřadná			✓
	Tvoří souvětí podřadná			✓

Pragmatická rovina

Adam má občas problém se sdělením svých pocitů a potřeb. Při jejich sdělování potřebuje především slovní pobízení. Své jméno zná, ale jména svých rodičů a prarodičů nezná. Krátký vzkaz si zapamatuje, ale k jeho realizaci potřebuje velkou podporu. V rámci spontánního projevu není moc sdílný a nemá potřebu informovat o svých zážitcích a prožitcích. O konverzaci a dialog se nepokouší vůbec.

Tabulka 35: Pragmatická rovina (Adam)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pomocí řeči dosahuje cíle		✓	
	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků			✓
	Předá krátký vzkaz		✓	
	Spontánně informuje o zážitcích			✓
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			✓

5.8.2 3/2020 (výstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Adam chápe vtipy a správně a logicky si dokáže odůvodnit řešení hádanek. Taktéž hádanky sám tvoří a velmi rád je dává svým spolužákům. Dějovou posloupnost sestaví správně a nahlas komentuje, proč tomu tak je. Na obrázku pozná a pojmenuje nesmysl, taktéž s logickým odůvodněním. Interpretace kratších textů a říkanek mu nedělá problém ani před třídou. Složitější pokyny realizuje ve správné chronologii a bez chyb.

Tabulka 36: Lexikálně-sémantická rovina (Adam)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	✓		
	Sestaví dějovou posloupnost	✓		
	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	✓		
	Umí z paměti kratší texty	✓		
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu	✓		
	Realizuje komplikovanější pokyny	✓		

Foneticko-fonologická rovina

Výslovnost je v normě, odpovídá věku a nejsou shledány žádné problémy s výslovností všech hlásek. Řečový projev je rozvážný a uvědomělý. Artikulační obratnost má již zcela zautomatizovanou a bezchybnou.

Tabulka 37: Foneticko-fonologická rovina (Adam)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
5 let	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Adam užívá ve svém řečovém projevu všechny slovní druhy a mluví gramaticky správně. Jeho věty jsou rozvinuté a tvoří souvětí souřadná i podřadná. Poznává nesprávně utvořenou větu, kterou sám opraví do správného tvaru. V rámci malovaného čtení taktéž doplňuje slova ve správném tvaru a komentuje jednotlivá sdělení s logickým odůvodněním.

Tabulka 38: Morfologicko-syntaktická rovina (Adam)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s pomocí	Nezvládá
5 let	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		
	Poznává nesprávně utvořenou větu	✓		
	Doplňuje slova ve správném tvaru	✓		

Pragmatická rovina

Adam zná jména všech svých rodinných příslušníků a svých kamarádů. Taktéž zná svoji adresu a dokáže podrobně popsat okolí svého bydliště a cestu do mateřské školy. Dokáže své vrstevníky nadchnout svým vyprávěním, zejména pak vyprávěním svých zážitků, které si prožil. Otázky formuluje jasně a stručně, čeká adekvátní odpověď, pokud jeho očekávání není naplněno, má tendence moralizovat a poučovat své komunikační partnery. Pravidla konverzace dodržuje velmi striktně, ale totéž očekává i od ostatních.

Tabulka 39: Pragmatická rovina (Adam)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi	✓		
	Zná svoji adresu	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Dokáže zformulovat otázku	✓		
	Dodržuje pravidla konverzace	✓		

5.8.3 Komparace vstupního a výstupního vyšetření

Lexikálně-sémantická rovina

Při vstupním šetření byl Adamův projev spíše stručnější a méně rozvinutější. Menší obtíže byly zaznamenány v rámci reprodukce říkanek, kdy mu občas vypadlo slovo nebo část textu. Avšak při slovní pomoci se dokázal v textu zorientovat a plynule navázat. Při konverzaci byly jeho odpovědi věcně i obsahově správné, ale stručné. Při výstupním šetření byl Adam mnohem sdílnější a jeho řečový projev rozvinutější. Velmi rád tvoří hádanky, ty pak dává ostatním dětem, odpovědi dětí poté doplňuje logickým odůvodněním.

Foneticko-fonologická rovina

Při vstupním šetření měl Adam problém s výslovností hlásek K a G. Tyto hlásky v řečovém projevu vůbec nevyslovil v žádné části slova. Artikulační obratnost byla v pořádku. Při výstupním šetření byla Adamova výslovnost všech hlásek správná. Jeho řečový projev byl uvědomělý a plynulý.

Morfologicko-syntaktická rovina

Při vstupním šetření Adam netvořil rozvinuté věty a jeho projev byl stručný. Občas se u něj objevovaly dysgramatismy. Souvětí souřadné ani podřadné netvořil vůbec. Při výstupním šetření Adam mluvil v rozvinutých větách, správně skloňoval, užíval všech slovních druhů a dysgramatismy se již neobjevovaly.

Pragmatická rovina

Při vstupním šetření nejevil Adam zájem o sdílení svých zážitků a prožitků. Nevyhledával konverzaci a neměl potřebu komunikovat. Při předání vzkazu potřeboval podporu a pomoc, aby tento úkol dokončil. Při výstupním šetření byl Adam sdílnější, velmi rozvinutě popsal nejen své bydliště, ale taky okolí domova a cestu do školky. Vyhledával komunikaci a rád svým kamarádům vyprávěl své příběhy, které byly často i smyšlené.

5.9 PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. 5

- Jméno: Tereza;
- Věk při zahájení šetření: 3 roky;
- Věk při závěrečném šetření: 5 let.

Rodinná a osobní anamnéza

Tereza pochází z úplné rodiny a má staršího bratra. Matka má vysokoškolské vzdělání a otec má výuční list. Do dvojjazyčné třídy nastoupila ve dvou letech. Její adaptace probíhala velmi klidně a bez obtíží. S anglickým jazykem se poprvé seznámila ve dvojjazyčné třídě, tento jazyk ji zaujal. Tereza je přátelská dívka, která ráda vyhledává společnost. Baví ji společenské hry a námětové hry v roli, které ráda organizuje a řídí. Taktéž ráda tvoří a maluje především vodovými barvami a temperami, tato její záliba se odráží i v poznávání barev, protože oproti vrstevníkům pozná barvy základní, ale také odvozené, má znalosti v rámci míchání odstínů barev. Při sebeobsluze je pečlivá a samostatná. V oblasti hrubé motoriky jí dělá problém zdolávat vyvýšené překážky, cítí se nejistá a potřebuje pomoc a podporu. Jemná motorika jí nedělá obtíže a kresba je velmi nadprůměrná věku, využívá širokospektrálních barev a má cit pro detail. Časovou orientaci zatím nemá stále upevněnou. Matematické představy jsou průměrné. V rámci prosociálního chování vůči vrstevníkům je velmi empatická, citlivá a chápající. Občas se u ní objevuje problém s uznáváním autorit, protože si ráda prosazuje svůj názor a své nápady. Zdvořilostní návyky má osvojeny a při komunikaci velmi aktivně využívá neverbálních prvků komunikace.

5.9.1 10/2017 (vstupní orientační vyšetření)

Lexikálně-sémantická rovina

Tereza má velmi bujnou fantazii a při pojmenovávání věcí na obrázku detailně popisuje každou věc. Správně užívá slov ano, ne. Krátké říkanky reprodukuje ráda a v přednesu

se začínají objevovat recitační prvky. Menší problém byl shledán v rámci tvoření protikladů, kdy si zejména u přídavných jmen nebyla moc jistá. Na otázky odpovídala velmi rozvinutě a obsahově správně.

Tabulka 40: Lexikálně-sémantická rovina (Tereza)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pojmenuje běžné věci na obrázku	✓		
	Správně používá slovo ano/ne	✓		
	Reprodukuje říkanku	✓		
	Ukáže na obrázku činnost	✓		
	Chápe jednoduché protiklady		✓	
	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“	✓		

Foneticko-fonologická rovina

Výslovnost je v normě, odpovídá věku a nejsou shledány žádné problémy s výslovností hlásek. Řečový projev je srozumitelný a zřetelný. Artikulační obratnost má již zcela zautomatizovanou a bezchybnou.

Tabulka 41: Foneticko-fonologická rovina (Tereza)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
3 roky	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Tereza ve svém řečovém projevu užívá rozvinutých vět, tvoří souvětí souřadná i podřadná. Menší problém jí dělá rozlišování jednotného a množného čísla, především ve volném projevu. Taktéž se objevuje občas chybné skloňování.

Tabulka 42: Morfologicko-syntaktická rovina (Tereza)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Mluví v rozvinutých větách	✓		
	Rozlišuje jednotné a množné číslo		✓	
	Skloňuje		✓	
	Tvoří souvětí souřadná	✓		
	Tvoří souvětí podřadná	✓		

Pragmatická rovina

Umí sdělit své dojmy, pocity, prožitky a zážitky. Dokáže pomocí řeči dosáhnout svého cíle a své potřeby. Zná jména všech rodinných příslušníků a kamarádů. Nemá problém s předáním vzkazu. O svých zážitcích ráda informuje všechny okolo a vypráví o nich s nadšením. Vyhledává příležitosti ke komunikaci a ráda se pokouší o konverzaci.

Tabulka 43: Pragmatická rovina (Tereza)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pomocí řeči dosahuje cíle	✓		
	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci	✓		

5.9.2 3/2020 (výstupní orientační vyšetření)**Lexikálně-sémantická rovina**

Tereza má ráda hádanky a taktéž je ráda dává ostatním. Při sestavování dějové posloupnosti neměla žádné obtíže a děj sestavila vždy s jistotou. Na obrázku pozná a pojmenuje nesmysl. Ráda recituje a přednáší básničky, svým projevem si je jistá. Taktéž má ráda vyprávění pohádek bez obrázkového doprovodu, protože tam může vnést kousek své pestré fantazie. S realizováním složitějších pokynů nemá problém a vždy je přesně splní podle zadání.

Tabulka 44: Lexikálně-sémantická rovina (Tereza)

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	✓		
	Sestaví dějovou posloupnost	✓		
	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	✓		
	Umí zpaměti kratší texty	✓		
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu	✓		
	Realizuje komplikovanější pokyny	✓		

Foneticko-fonologická rovina

Tereza má velmi osobitý řečový projev, všechny hlásky vyslovuje správně a zřetelně. V artikulační obratnosti nemá žádné problémy.

Tabulka 45: Foneticko-fonologická rovina (Tereza)

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
5 let	Výslovnost	✓		
	Artikulační obratnost	✓	-	

Morfologicko-syntaktická rovina

Tereza mluví gramaticky správně, ve svém řečovém projevu užívá všechny slovní druhy a správné časy. Poznává nesprávně utvořenou větu a ihned ji má tendenci opravovat. Do vět doplňuje v rámci malovaného čtení správné tvary slov. Na svůj řečový projev je soustředěná.

Tabulka 46: Morfologicko-syntaktická rovina (Tereza)

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Užívá správně časy	✓		
	Užívá všechny druhy slov	✓		
	Mluví gramaticky správně	✓		
	Poznává nesprávně utvořenou větu	✓		
	Doplňuje slova ve správném tvaru	✓		

Pragmatická rovina

Tereza velmi aktivně a ráda navazuje kontakty s ostatními lidmi i se svými vrstevníky. V jejím projevu se objevují i prvky neverbální komunikace a oční kontakt dokáže udržet po celou dobu konverzace. Zná svoji adresu a dokáže popsat cestu do školky. S předáním vzkazu nemá žádný problém. Ráda povídá o svých zážitcích a vyhledává sobě rovné komunikační partnery, aby se ujistila, že dojde k pochopení jejího sdělení. Formulování otázek jí nedělá problém. Pravidla konverzace má osvojená a snaží se je dodržovat.

Tabulka 47: Pragmatická rovina (Tereza)

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi	✓		
	Zná svoji adresu	✓		
	Předá krátký vzkaz	✓		
	Spontánně informuje o zážitcích	✓		
	Dokáže zformulovat otázku	✓		
	Dodržuje pravidla konverzace	✓		

5.9.3 Komparace vstupního a výstupního vyšetření

Lexikálně-sémantická rovina

Při vstupním šetření Tereza ihned projevila svoji bujnou fantazii, hlavně při popisu obrázků. Na otázky odpovídala s nadšením, ochotou a velmi rozvinutě. Při přednesu básničky se objevovaly recitační prvky. Její slovní zásoba je nadprůměrná vůči věku. Při výstupním šetření se nic oproti vstupnímu vyšetření nezměnilo. Ráda vypráví pohádky, především bez obrázkového doprovodu, protože tak může vnést do děje vlastní myšlenky, nápady a fantazii.

Foneticko-fonologická rovina

Při vstupním šetření měla Tereza řečový projev nadprůměrný oproti vrstevníkům. Její výslovnost byla bezchybná a řečový projev hlasitý, srozumitelný a zřetelný. Potíže nebyly shledány ani v rámci artikulační obratnosti. Při výstupním šetření se nic nezměnilo a vše bylo v normě.

Morfologicko-syntaktická rovina

Při vstupním šetření užívala Tereza velmi rozvinutých vět a tvořila bohatá souvětí. Občas se vyskytovala chyba ve správném užívání jednotného a množného čísla. Menší problém byl zaznamenán i ve skloňování. Při výstupním šetření Tereza již mluvila gramaticky správně a v řečovém projevu se neobjevovaly žádné dysgramatismy.

Pragmatická rovina

Při vstupním šetření Tereza s nadšením sdělovala své prožitky a zážitky, pomocí řeči dokázala dosáhnout svého cíle. Vyhledávala konverzaci a ráda se o ni pokoušela. S předáním vzkazu neměla problém, taktéž dokázala velmi přesně popsat okolí svého bydliště. Při výstupním šetření se u ní začaly v projevu objevovat prvky neverbální komunikace. Dokázala správně zformulovat otázku a dodržovala pravidla komunikace.

5.10 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A DISKUSE

Hlavním cílem výzkumného šetření byla analýza rozvoje komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy. V souvislosti s hlavním cílem byly stanoveny dva dílčí cíle, ze kterých vyplynuly tři výzkumné otázky. Prvním dílčím cílem bylo zachytit a popsat průběh výuky ve dvojjazyčné třídě a druhým dílčím cílem bylo zachytit a popsat adaptaci dětí v rámci dvojjazyčné třídy.

Na základě výzkumného šetření, které probíhalo formou přímého pozorování, polostrukturovaných rozhovorů a orientačních diagnostických testů, lze na výzkumné otázky vyplývající z dílčích cílů odpovědět takto:

VO1: Jakým nejčastějším způsobem rozvíjejí pedagogové komunikační schopnost v jednotlivých jazykových rovinách ve dvojjazyčné třídě?

Z přímého pozorování a rozhovorů lze vyvodit, že nejčastějším způsobem rozvíjení komunikační schopnosti v rámci foneticko-fonologické roviny je deklamace říkadél, průběžné zařazování jazykolamů, každodenní zařazování logopedických chvil, které obsahují dechová, artikulační a sluchová cvičení. Dále pak cvičení na rozvoj sluchové analýzy a syntézy a sluchové diferenciaci.

Lexikálně-sémantická rovina je nejčastěji rozvíjena četbou pohádek a příběhů, dále aktivním i pasivním popisem obrázků, věcí a předmětů. Průběžným zařazováním vtipů a hádanek.

Morfologicko-syntaktická rovina je rozvíjena v průběhu celého dne, především pak v dopoledním kruhu, kdy si děti navzájem sdělují své pocity, nálady a prožitky z ranních her a aktivit. Paní učitelky zde mají možnost sledovat jejich jazykový projev, popřípadě jim tak poskytnout zpětnou vazbu v případě chybného mluvního projevu. Dále zařazují do průběhu dne malované čtení, kdy děti mají za úkol doplnit slova ve správném tvaru do vět.

Pragmatickou rovinu se snaží rozvíjet zařazováním aktivit, při nichž mají děti možnost aktivně vést rozhovory a dialogy, vyjadřovat své myšlenky a pocity, zařazováním nácviku sociálních dovedností, a především zařazováním dramaterapie a jejích některých prvků.

Všechny roviny jsou rozvíjeny v českém i anglickém jazyce.

VO2: Jak probíhá výuka ve dvojjazyčné třídě mateřské školy a jaké výukové metody jsou používány?

Z přímého pozorování a rozhovorů lze popsat průběh výuky následovně. Do 8.30 probíhají ranní hry, spontánní aktivity a činnosti u stolečků nebo na koberci, poté následuje hygiena a svačina. Od 9:00 do 9:20 hodin probíhá výuka v českém jazyce (předání dopoledních prožitků a zážitků, sdělení následujících aktivit, didakticky zacílené činnosti a aktivity připravené paní učitelkou vždy na dané téma vycházející z třídního vzdělávacího program). Na tuto výuku volně navazuje anglická část, kterou vede rodilá mluvčí a při níž všichni komunikují pouze v anglickém jazyce. Při nácviku cizího jazyka se klade důraz především na orální základ a prioritou je zvuková názornost. Díky nízkému počtu dětí ve třídě je velmi pečlivě brán zřetel na individuální zvláštnosti každého z nich. Ve výuce se prolíná celostní učení, činnostně zaměřená výuka, autonomní učení, projektové metody a objevuje se i učení pomocí řešení úloh řečového typu. Probírané téma je vždy stejné jako v českém jazyce. Následuje čas věnovaný výtvarné výchově a tvoření. Po těchto aktivitách se odchází ven (na zahradu, do přírody nebo do okolí školky) a v 11.30 je připraven oběd. Po obědě probíhá hygiena a relaxační chvílka, kdy dochází ke čtení pohádek v českém i anglickém jazyce. Po odpočinku následují volné hry dětí, práce s předškolními dětmi, práce s nadanými dětmi a dokončování dopoledních činností. V 16:00 hodin se třída uzavírá a děti odcházejí do jiné třídy. Po celou dobu výuky jsou přítomny obě učitelky, a proto dochází ke komunikaci v obou jazycích. Děti mají možnost slyšet a vést konverzaci v anglickém jazyce po celý den, výuka anglického jazyka tak není omezena jen na určitou část dne nebo určitou část výuky. Základní důraz je kladen na mateřský jazyk.

VO3: Jak probíhá adaptace u dětí a jakým způsobem napomáhají učitelky dětem adaptaci zvládnout?

Na základě přímého pozorování a rozhovorů lze říci, že výrazné potíže s adaptací ve dvojjazyčné třídě nemělo žádné z pozorovaných dětí. Většina dětí je již v této době zvyklá na anglický jazyk, a tak jim při adaptaci na nové prostředí, nové kamarády a nový kolektiv anglický jazyk není překážkou. Nově příchozím dětem se snaží být obě učitelky rovnocenným partnerem a zvládnout s maximální mírou podporou veškeré záležitosti spojené s adaptací. Paní učitelky si pro děti v rámci adaptačních dnů připravily několik aktivit a her, které pomáhají dětem zvládnout tuto novou životní etapu.

ZÁVĚR

Tématem zpracované diplomové práce je rozvoj komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy. Diplomová práce je rozčleněna do dvou částí, teoretickou a praktickou.

Teoretická část se dělí na čtyři kapitoly, které byly vypracovány na základě studia odborné literatury a legislativních dokumentů. První kapitola se zabývá tělesným, psychickým a řečovým vývojem předškolního dítěte. Druhá kapitola vymezuje bilingvismus a přibližuje typy bilingvismu. Třetí kapitola se věnuje vícejazyčnému vzdělávání a čtvrtá kapitola popisuje strukturu předškolního vzdělávání v rámci České republiky.

Praktická část je zpracovaná kvalitativním výzkumem za pomoci přímého pozorování, polostrukturovaných rozhovorů, orientačních diagnostických testů a zpracováním případových studií. Pro výzkum bylo vybráno pět dětí, které navštěvují dvojjazyčnou třídu. Cílem byla analýza rozvoje komunikační schopnosti ve všech jazykových rovinách (foneticko-fonologická, lexikálně-sémantická, morfologicko-syntaktická a pragmatická rovina) v rámci dvojjazyčného vzdělávání a zhodnotit v určitém časovém segmentu jejich progresi, stagnaci či regresi. Mimo hlavní cíl byly stanoveny ještě dva dílčí cíle, které byly zaměřeny na průběh výuky ve dvojjazyčné třídě a na adaptaci vybraných dětí. Výzkumné šetření ukázalo progresi ve většině jazykových rovin u všech zkoumaných vzorků. Tento progres byl zaznamenán v českém i anglickém jazyce. Regrese nebyla zaznamenána v žádné z jazykových rovin u všech zkoumaných vzorků. Z vlastního výzkumného šetření vyplývá, že vhodně zvolené metody práce, dodržování zásad výuky cizích jazyků a respektování individualit každého žáka podporuje rozvíjení jednotlivých jazykových rovin. Přínosem by bylo více začleňovat činnostně zaměřenou výuku, která si klade za cíl žáky připravit ke komunikaci v mimoškolních situacích a posílit tak rozvoj pragmatické roviny.

Můžeme říci, že dvojjazyčná výuka kladně přispívá k rozvoji komunikační schopnosti ve všech jazykových rovinách. Všechny cíle byly naplněny a všechny výzkumné otázky byly zodpovězeny na základě přímého pozorování, polostrukturovaných rozhovorů, orientačního diagnostického testů a zpracováním případových studií.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ALLEN, K; MAROTZ L. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.

BEDNÁŘOVÁ, J.; ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. Vydání. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0.

BENDO VÁ, P. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3853-6.

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.

CRESWELL, J. W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Calif.: Sage Publication, 2017. ISBN 9781506330204.

ČERVENKOVÁ, B. *Rozvoj komunikačních a jazykových schopností*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2054-3

DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník: [terminologický a výkladový]*. 3., upr. a rozš. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2007. ISBN 978-80-902536-6-7.

CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1213-3.

JANÍKOVÁ, V. *Výuka cizích jazyků*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3512-2.

KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.

KUTÁLKOVÁ, D. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2. Vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.

LACHOUT, M. *Bilingvismus a bilingvní výchova na příkladu bilingvismu česko-německého*. Praha: Togga, 2017. ISBN 978-80-7476-128-7.

- LECHTA, V. *Logopedické repetitórium: teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. ISBN 80-08-00447-9.
- LEJSKA, M. *Poruchy verbálnej komunikácie a foniatricie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.
- MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
- MORGENSTERNOVÁ, M.; ŠULOVÁ L.; SCHOLL L. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.
- NEZMAR, L. *GDPR: praktický průvodce implementací*. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro praxi. ISBN 978-80-271-0668-4.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. *Logopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0258-0.
- PRŮCHA, J. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3603-7.
- PRŮCHA, J.; MAREŠ J.; WALTEROVÁ E. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1977. ISBN 74-06-14.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-9090-9.
- SMOLÍK, F.; MÁLKOVÁ G. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4240-3.
- SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ISBN 14-749-89.
- ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TETZCHNER, Stephen von. *Child and adolescent psychology: typical and atypical development*. London: Routledge, 2019. ISBN 978-1-138-82338-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

Zákon č. 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z http://www.msmt.cz/file/38850_1_1/

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z http://www.msmt.cz/file/39793_1_1/

SEZNAM ZKRATEK

Aj.	A jiné
Atd.	A tak dál
Č.	Číslo
Cit.	Citace
ČR	Česká republika
GDPR	General Data Protection Regulation
MŠ	Mateřská škola
Např.	Například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
Sb.	Sbírky
Sec. cit.	Sekundární citace
ŠVP	Školní vzdělávací program
Tzn.	To znamená

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj lidské řeči- časová osa.....	15
Tabulka 2: Čtyři různé aspekty jazykové kompetence.....	20
Tabulka 3: Úrovně učení, učební cíle a proces učení.....	27
Tabulka 4: Přímé a nepřímé strategie.....	28
Tabulka 5: Stručný přehled kurikulární struktury předškolního vzdělávání v ČR.....	33
Tabulka 6: Harmonogram zpracování diplomové práce.....	36
Tabulka 7: Harmonogram jednotlivých výzkumných kroků.....	36
Tabulka 8: Lexikálně-sémantická rovina (Eliška).....	39
Tabulka 9: Foneticko-fonologická rovina (Eliška).....	39
Tabulka 10: Morfologicko-syntaktická rovina (Eliška).....	40
Tabulka 11: Pragmatická rovina (Eliška).....	40
Tabulka 12: Lexikálně-sémantická rovina (Eliška).....	41
Tabulka 13: Foneticko-fonologická rovina (Eliška).....	41
Tabulka 14: Morfologicko-syntaktická rovina (Eliška).....	42
Tabulka 15: Pragmatická rovina (Eliška).....	42
Tabulka 16: Lexikálně-sémantická rovina (Martin).....	44
Tabulka 17: Foneticko-fonologická rovina (Martin).....	45
Tabulka 18: Morfologicko-syntaktická rovina (Martin).....	45
Tabulka 19: Pragmatická rovina (Martin).....	46
Tabulka 20: Lexikálně-sémantická rovina (Martin).....	46
Tabulka 21: Foneticko-fonologická rovina (Martin).....	47
Tabulka 22: Morfologicko-syntaktická rovina (Martin).....	47
Tabulka 23: Pragmatická rovina (Martin).....	48
Tabulka 24: Lexikálně-sémantická rovina (Nikola).....	50
Tabulka 25: Foneticko-fonologická rovina (Nikola).....	50
Tabulka 26: Morfologicko-syntaktická rovina (Nikola).....	51
Tabulka 27: Pragmatická rovina (Nikola).....	51
Tabulka 28: Lexikálně-sémantická rovina (Nikola).....	52
Tabulka 29: Foneticko-fonologická rovina (Nikola).....	52
Tabulka 30: Morfologicko-syntaktická rovina (Nikola).....	53
Tabulka 31: Pragmatická rovina (Nikola).....	53
Tabulka 32: Lexikálně-sémantická rovina (Adam).....	55

Tabulka 33: Foneticko-fonologická rovina (Adam).....	56
Tabulka 34: Morfologicko-syntaktická rovina (Adam).....	56
Tabulka 35: Pragmatická rovina (Adam)	57
Tabulka 36: Lexikálně-sémantická rovina (Adam).....	57
Tabulka 37: Foneticko-fonologická rovina (Adam).....	58
Tabulka 38: Morfologicko-syntaktická rovina (Adam).....	58
Tabulka 39: Pragmatická rovina (Adam)	59
Tabulka 40: Lexikálně-sémantická rovina (Tereza).....	61
Tabulka 41: Foneticko-fonologická rovina (Tereza).....	61
Tabulka 42: Morfologicko-syntaktická rovina (Tereza)	62
Tabulka 43: Pragmatická rovina (Tereza)	62
Tabulka 44: Lexikálně-sémantická rovina (Tereza).....	63
Tabulka 45: Foneticko-fonologická rovina (Tereza).....	63
Tabulka 46: Morfologicko-syntaktická rovina (Tereza)	63
Tabulka 47: Pragmatická rovina (Tereza)	64

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Rozdělení výzkumného vzorku dle pohlaví..... **Chyba! Záložka není definována.**

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 3 let	77
Příloha 2: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 4 let	78
Příloha 3: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 5 let	79
Příloha 4: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 6 let	80

Příloha 1: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 3 let

Jméno:

Věk:

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pojmenuje běžné věci na obrázku			
	Správně používá slovo ano/ne			
	Reprodukuje říkanku			
	Ukáže na obrázku činnost			
	Chápe jednoduché protiklady			
	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ ; „Kde?“			

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
3 roky	Výslovnost			
	Artikulační obratnost		-	

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Mluví v rozvinutých větách			
	Rozlišuje jednotné a množné číslo			
	Skloňuje			
	Tvoří souvětí souřadná			
	Tvoří souvětí podřadná			

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
3 roky	Pomocí řeči dosahuje cíle			
	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků			
	Předá krátký vzkaz			
	Spontánně informuje o zážitcích			
	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			

Příloha 2: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 4 let

Jméno:

Věk:

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Ukáže obrázek podle aktuální situace			
	Spontánně vypráví podle obrázku			
	Chápe jednoduché protiklady			
	Poslouchá pohádky a chápe děj			

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
4 roky	Výslovnost			
	Artikulační obratnost		-	

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Tvoří souvětí podřadná			
	Užívá správně časy			
	Užívá všechny druhy slov			
	Mluví gramaticky správně			

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
4 roky	Řekne svoje jméno, jména rodinných příslušníků			
	Předá krátký vzkaz			
	Spontánně informuje o zážitcích			

Příloha 3: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 5 let

Jméno:

Věk:

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky			
	Sestaví dějovou posloupnost			
	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			
	Umí z paměti kratší texty			
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu			
	Realizuje komplikovanější pokyny			

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
5 let	Výslovnost			
	Artikulační obratnost		-	

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Užívá správně časy			
	Užívá všechny druhy slov			
	Mluví gramaticky správně			
	Pozná nesprávně utvořenou větu			
	Doplňuje slova ve správném tvaru			

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
5 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi			
	Zná svoji adresu			
	Předá krátký vzkaz			
	Spontánně informuje o zážitcích			
	Dokáže zformulovat otázku			
	Dodržuje pravidla konverzace			

Příloha 4: Orientační diagnostický záznamový arch pro děti ve věku 6 let

Jméno:

Věk:

Věk	Lexikálně-sémantická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Chápe jednoduché vtipy a hádanky			
	Sestaví dějovou posloupnost			
	Reprodukuje říkanku			
	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			
	Umí z paměti kratší texty			
	Interpretuje pohádky bez obrázkového doprovodu			
	Realizuje komplikovanější pokyny			

Věk	Foneticko-fonologická rovina	Zvládá	Nezvládá vyslovit	Nezvládá
6 let	Výslovnost			
	Artikulační obratnost		-	

Věk	Morfologicko-syntaktická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Užívá správně časy			
	Užívá všechny druhy slov			
	Mluví gramaticky správně			
	Pozná nesprávně utvořenou větu			
	Doplňuje slova ve správném tvaru			

Věk	Pragmatická rovina	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
6 let	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dospělými i dětmi			
	Zná svoji adresu			
	Předá krátký vzkaz			
	Spontánně informuje o zážitcích			
	Dokáže zformulovat otázku			
	Dodržuje pravidla konverzace			

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Horecká
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Kateřina Vitásková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Rozvoj komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy
Název v angličtině:	Development of communication skill for pre-school children in a bilingual class in kindergarten
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá rozvojem komunikační schopnosti u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část byla vypracována na základě analýzy odborné literatury a legislativních dokumentů. Tato část se dělí na čtyři kapitoly. První kapitola se zabývá vývojem dětí předškolního věku, druhá kapitola vymezuje bilingvismus, třetí kapitola se věnuje problematice výuky cizích jazyků a čtvrtá kapitola popisuje strukturu předškolního vzdělávání v České republice. Praktická část se zabývá analýzou rozvoje komunikační schopnosti ve všech jazykových rovinách u dětí předškolního věku ve dvojjazyčné třídě mateřské školy a sleduje v určitém časovém segmentu jejich progresi, stagnaci či regresi. Výzkum byl realizován kvalitativním výzkumem, pomocí zpracování případových studií, přímého pozorování, polostrukturovaných rozhovorů a orientačních diagnostických testů.
Klíčová slova:	Komunikace, rozvoj komunikace, komunikační schopnost, jazykové roviny, předškolní věk, dvojjazyčné vzdělávání
Anotace v angličtině:	This diploma thesis focuses on communication skill development of pre-school age children in bilingual class

	<p>of kindergarten. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part was prepared on the basis of professional literature and legislative documents analysis. This part is divided into four chapters. The first chapter deals with pre-school age children development, the second chapter describes bilingualism, the third chapter aims at aspects of teaching foreign languages and the fourth chapter to define pre-school education in the Czech Republic. The practical part analyzes the most common way of developing communication skills of pre-school age children in bilingual kindergarten class and monitors their progress, stagnation or regression during specific period of time. The research was conducted via means of qualitative research using case studies, direct observation, semi-structured interviews and indicative diagnostic tests.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Communication, speech development, communication skill, linguistic levels, pre-school age, bilingual education
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 Orientační diagnostický arch pro děti ve věku 3 let</p> <p>Příloha č. 2 Orientační diagnostický arch pro děti ve věku 4 let</p> <p>Příloha č. 3 Orientační diagnostický arch pro děti ve věku 5 let</p> <p>Příloha č. 4 Orientační diagnostický arch pro děti ve věku 6 let</p>
Rozsah práce:	77 stran + 6 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk